

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

Менеджмент соціальної сфери

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

07 – Управління та адміністрування

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

073 – Менеджмент

Форма здобуття освіти: дистанційна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему «Розвиток волонтерської діяльності в Україні»**

здобувача Лобойченко Катерини Дмитрівни

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент Рябоконт

Іван Олександрович

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук,

професор Лопушняк Г.С.

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Менеджмент соціальної сфери
07 – Управління та адміністрування
073 – Менеджмент

ПОГОДЖЕНО
Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Кирилюк В. В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Лопушняк Г. С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р. _____ 20__ р

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти _____ **Лобойченко Катерині Дмитрівні** _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

дистанційної форми навчання
очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Розвиток волонтерської діяльності в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " _____ " _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах
зарубіжних та вітчизняних наукових джерел, статистичних даних, міжнародних документів, законів
та підзаконних нормативно-правових актів України, Національної соціальної сервісної служби
України, медіаматеріалів

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО - ПРАВОВІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ (назва розділу)
Розділ 2	СУЧАСНИЙ СТАН І ВИКЛИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ (назва розділу)
Розділ 3	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

(назва розділу)

Об'єкт дослідження:

Суспільні відносини, що виникають у процесі організації, здійснення та правового регулювання волонтерської діяльності в Україні.

Предмет дослідження:

комплекс теоретичних, правових, соціальних та організаційно – управлінських аспектів розвитку волонтерського руху в Україні, а також основні виклики й напрями вдосконалення в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:

комплексне дослідження сучасного стану, правового забезпечення, проблем та перспектив розвитку волонтерської діяльності в Україні з урахуванням викликів воєнного часу, а також вироблення практичних рекомендацій щодо її вдосконалення відповідно до європейських стандартів.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

дослідити поняття «волонтерство», сутність, генезу, принципи та напрями здійснення волонтерської діяльності;

розкрити міжнародні стандарти та нормативно-правові засади волонтерської діяльності в Україні;

визначити роль волонтерського руху у розвитку громадянського суспільства.

У розділі 2

проаналізувати сучасний стан розвитку волонтерської діяльності в Україні в умовах воєнного стану;

розкрити особливості організації діяльності волонтерів та охарактеризувати роль волонтерських організацій на сучасному етапі розвитку волонтерства в Україні;

здійснити аналіз проблем та перешкод розвитку волонтерства в Україні.

У розділі 3

визначити стратегічні напрями і перспективи розвитку національного волонтерського руху з урахуванням іноземного досвіду волонтерства;

запропонувати шляхи вдосконалення волонтерської діяльності в умовах повномасштабної війни та у повоєнний період;

розробити пропозиції щодо вдосконалення державної політики у сфері волонтерської діяльності.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис) Рябоконт І. О.
(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Завдання одержав здобувач

(підпис) Лобойченко К. Д.
(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Робота складається зі вступу, 3 розділів, з яких перший й другий розділи містять по 3 підрозділи, третій розділ – 2 підрозділи, висновків та додатку. Перший розділ висвітлює теоретико-правові засади становлення волонтерського руху, другий розділ є аналітичним, третій – переважно рекомендаційним. Обсяг роботи – 90 аркушів, включаючи список використаних джерел. Робота містить 12 рисунків та 3 таблицю, розроблених автором на основі матеріалів роботи. Під час написання використано 116 джерел.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі організації, здійснення та правового регулювання волонтерської діяльності в Україні.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, правових, соціальних та організаційно-управлінських аспектів розвитку волонтерського руху в Україні, а також основні виклики і напрями його вдосконалення в умовах воєнного стану та повоєнної реконструкції.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у комплексному дослідженні сучасного стану, правового забезпечення, проблем та перспектив розвитку волонтерської діяльності з урахуванням викликів воєнного часу, а також виробленні практичних рекомендацій щодо її вдосконалення відповідно до європейських стандартів.

Завдання кваліфікаційної бакалаврської роботи:

- розкрити сутність поняття «волонтерська діяльність», спираючись на наявні підходи, запропоновані у науковій літературі та нормативних документах;
- узагальнити основні принципи, цілі, напрями та функції волонтерської діяльності;
- визначити ключові міжнародні стандарти волонтерського руху та особливості його нормативно-правового регулювання в Україні;
- проаналізувати проблеми правового статусу і соціального захисту волонтерів, фінансові та організаційні аспекти волонтерської діяльності;
- описати поточний стан волонтерського руху в Україні на основі аналізу діяльності окремих громадських організацій, що працюють з волонтерами;
- визначити можливі шляхи вдосконалення правового регулювання волонтерської діяльності відповідно до європейських стандартів;
- окреслити перспективи розвитку волонтерського руху, зокрема в контексті удосконалення підходів до його координації;
- запропонувати практичні рекомендації щодо стимулювання участі громадян у волонтерських ініціативах, координації та професіоналізації волонтерської діяльності під час війни та у повоєнний період.

Вищезазначені завдання вирішуються за допомогою **методології**, яка поєднує теоретичний аналіз, нормативно-правові та практично-прикладні дослідження, інструменти стратегічного аналізу для всебічного оцінювання волонтерського руху в Україні. Методи, використані у дослідженні, охоплюють

загально-теоретичний рівень, зокрема аналіз і синтез доктринальних положень та міжнародних стандартів волонтерської діяльності, техніко-юридичний аналіз законодавчої бази України у сфері волонтерства, а також спеціально-наукові та емпіричні методи. Зокрема, для вивчення практичних аспектів діяльності волонтерських організацій використовується документальний аналіз звітів та внутрішніх документів міжнародних та національних організацій громадянського суспільства, SWOT-аналіз, порівняльний аналіз їх діяльності. Метод соціологічного опитування застосовується для збору даних щодо участі громадян у волонтерській діяльності; спостереження – для безпосереднього вивчення роботи волонтерів у реальних умовах і їх координації громадськими організаціями; статистичний аналіз - для обробки кількісних даних про динаміку волонтерського руху та окремі інші.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні особливостей сучасних етапів розвитку волонтерської діяльності в Україні, включно з феноменом воєнного волонтерського руху, поглибленні розуміння впливу громадських організацій на волонтерський рух, а також викликів та перспектив подальшого розвитку волонтерської діяльності в Україні, що може бути використано у подальших соціологічних та управлінських дослідженнях.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у процесі формування та реалізації державної політики та регіональних програм у сфері волонтерства, розробки ефективних стратегій підтримки волонтерського руху на рівні державних та недержавних установ. Запропоновані рекомендації можуть бути корисними для керівників громадських організацій, які залучають до своїх проєктів волонтерів, волонтерських об'єднань та органів місцевого самоврядування для покращення координації та мотивації волонтерів.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025-2026.

Рік захисту роботи: 2026.

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, волонтерський рух, громадська організація, громадянське суспільство.

Keywords: volunteering, volunteer activity, volunteer movement, public organisation, civil society.

В і д г у к

про кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача
факультету управління персоналом, соціології та психології
освітньо-професійної програми «Менеджмент соціальної сфери»

Лобойченко Катерини Дмитрівни

на тему «Розвиток волонтерської діяльності в Україні»

1. Актуальність теми. Розвиток волонтерського руху набув якісно нового вираження в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну, власне це й зумовлює актуальність проблематики поточного дослідження. Волонтерство як вид людської діяльності покликаний допомагати вирішувати критично важливі проблеми в суспільстві (соціальні, екологічні) на основі самоініціативи та соціальної згуртованості.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи. Структура та наповнення роботи характеризується послідовністю, зокрема окреслені у перших розділах проблеми знаходять вирішення в завершальному розділі. Зміст викладено в чіткій і логічній послідовності. Достатньо повно проаналізовано розвиток волонтерського руху через призму років. Добре підібрано інформацію для аналітичного розділу. У підсумку автор наводить пропозиції щодо посилення розвитку волонтерського руху на основі використання сучасних інструментів взаємодії у суспільстві.

3. Наявність самостійних розробок автора. У тексті прослідковується авторська позиція. Наявна наукова новизна. Запозичені матеріали досліджень, статистичні дані є підкріплені посиланнями на джерела використаної літератури.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Здобувачка представила авторське узагальнення розвитку волонтерського руху в Україні, обґрунтувала можливості розвитку волонтерства та його підсилення і активізацію за допомогою сучасних інструментів взаємодії в суспільстві – соціальних мереж та медіа комунікацій.

5. Наявність недоліків. Незначні недоліки в оформленні. Часом бракує висвітлення авторської позиції щодо написаного.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Подана робота є завершеним самостійним дослідженням, написана відповідно до вимог та допущена до захисту з оцінкою 56 балів.

Науковий керівник, к.е.н., доцент

“23” травня 2026 р.

Рябоконт І.О.

Рецензія

на кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача вищої освіти

Лобойченко Катерини Дмитрівни

на тему: «Розвиток волонтерської діяльності в Україні»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення:

волонтерство як суспільно корисна й добровільна діяльність виступає важливою складовою стратегії, націленої на досягнення сталого розвитку та вирішення актуальних проблем у таких сферах як охорона здоров'я, боротьба з бідністю, соціальна інтеграція, подолання дискримінації та соціальної нерівності. Волонтерський рух набуває особливого значення в контексті подолання кризових ситуацій та викликів, спричинених повномасштабною агресією проти України, які зумовлюють експонентне зростання нагальних потреб найбільш уразливих груп та суспільства в цілому. Визначальною рисою сучасного волонтерства в Україні також стала всебічна підтримка захисників та захисниць України як прояв національної єдності. Ці та інші особливості сучасного волонтерського руху визначають актуальність та своєчасність здійсненого дослідження та доцільність розроблення запропонованої тематики з огляду на теоретичну та практичну цінність отриманих висновків та рекомендацій.

Якість проведеного дослідження: при написанні кваліфікаційної роботи авторкою використано значний обсяг доктринальних джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників, звіти міжнародних організацій, міжнародно-правові документи та акти національного законодавства, матеріали офіційних сайтів державних установ та громадських організацій, дані соціологічних звітів та ін. (всього – 116 джерел), що забезпечило обґрунтованість та достовірність отриманих результатів дослідження сучасного стану волонтерського руху в Україні. Робота характеризується логічною структурою та послідовністю викладення матеріалу, достатнім рівнем аналітичної глибини та самостійності. У дослідженні послідовно розкривається комплекс теоретичних, правових, соціально-психологічних та

організаційно-управлінських аспектів волонтерської діяльності в Україні, визначаються її основні проблеми й виклики в умовах воєнного часу, а також пропонуються стратегічні напрями й перспективи розвитку волонтерства в Україні з врахуванням кращого іноземного досвіду, що обумовлює практичну спрямованість наданих рекомендацій.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи: роботу позитивно характеризують широка джерельна база, вміле використання методів аналізу, синтезу та узагальнення матеріалу, творчий підхід до формулювання висновків та рекомендацій щодо сучасного стану, викликів та перспектив розвитку волонтерського руху в Україні з врахуванням вимог воєнного стану та повоєнного відновлення. Окремо слід відзначити широке використання авторкою міжнародних документів, звітів та практичних порадників, доступних англійською мовою, що сприятиме просуванню міжнародних стандартів волонтерства в український академічний простір та практичну діяльність. Чітке та коректне визначення авторкою мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження, а також належна кількість ілюстрацій (рисуноків, таблиць) забезпечує обґрунтованість, логічність й цілісність викладення матеріалу та запропонованих висновків.

Зауваження: Робота в цілому характеризується високим рівнем виконання та самостійністю запропонованих висновків, однак окремі рекомендації щодо основних проблем, напрямів і перспектив розвитку національної системи волонтерського руху могли б бути підтверджені практичним досвідом функціонування організацій громадянською суспільства, що займаються волонтерством. Разом з тим, кращі практики діяльності ключових волонтерських організацій та реалізації волонтерських проєктів представлені в окремому Додатку, що підсилює практичну корисність роботи.

Практична значущість висновків і рекомендацій: передовсім слід наголосити, що практичне значення роботи зумовлене її виконанням з врахуванням результатів проходження авторкою практики на базі ГО «Громадський холдинг “ГРУПА ВПЛИВУ”» (<https://www.vplyv.org.ua>) – організації, що має вагомий досвід проведення успішних адвокаційних кампаній та широкого залучення

волонтерів. Широке використання результатів соціологічних опитувань та емпіричних досліджень підвищило практичну орієнтованість отриманих результатів, що можуть бути корисними для лідерів/ок волонтерських організацій та установ, які залучають до своєї діяльності волонтерів, а також сприяти посиленню координації між всіма залученими сторонами. Висновки дослідження також можуть бути використані для належної імплементації нещодавно схваленої Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні.

Виконавча директорка

ГО “Громадський холдинг “ГРУПА ВПЛИВУ”

Вікторія Золотухіна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – ПРАВОВІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	7
1.1. Поняття, сутність, принципи та напрями здійснення волонтерської діяльності	7
1.2. Міжнародні стандарти та засади нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні.....	16
1.3. Роль волонтерського руху у розвитку громадянського суспільства в Україні.....	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН І ВИКЛИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ.....	28
2.1. Аналіз сучасного стану волонтерської діяльності в Україні й вплив повномасштабної війни на активізацію волонтерського руху.....	28
2.2. Організація діяльності волонтерів та роль волонтерських організацій на сучасному етапі розвитку волонтерства в Україні.....	37
2.3. Проблеми розвитку волонтерської діяльності	44
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	55
3.1. Стратегічні напрями і перспективи розвитку національної системи волонтерського руху з врахуванням іноземного досвіду волонтерства	55
3.2. Пропозиції щодо вдосконалення державної політики у сфері волонтерської діяльності.....	66
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Сьогодні волонтерська діяльність визнається важливою складовою людського капіталу: інструментом збереження та вкорінення загальнолюдських цінностей, способом реалізації прав людини і прагнень особистості, персонального зростання і зміцнення людського виміру. Волонтерський рух сприяє реалізації суспільно корисних ініціатив та вирішенню актуальних проблем соціуму.

Актуальність теми і доцільність роботи. В умовах сучасних викликів (війни, пандемії, екологічні кризи, бідність та соціальна нерівність тощо), волонтерський внесок набуває особливого значення. Відслідковування динаміки розвитку й особливостей здійснення волонтерської діяльності в Україні є доцільним і актуальним, оскільки дозволяє дослідити тенденції правового регулювання волонтерства, оцінити його корисність та ефективність, виявити основні складнощі та перспективи співпраці між формальними і неформальними волонтерськими спільнотами та іншими громадськими організаціями.

Ступінь розробки проблеми. Проблематикою волонтерства (добročинництва) досить активно займалися як вітчизняні, так й іноземні філософи, теологи, вчені-суспільствознавці, соціологи, економісти, психологи та ін. В основі класичних підходів до проблематики волонтерської діяльності лежать сформульовані ще в епоху Реформації і Просвітництва та розвинуті в подальшому ідеї альтруїзму, релігійних цінностей, суспільної користі, самовдосконалення та самоактуалізації. Сьогодні проблематика добровільної діяльності досліджується в межах соціології, економіки, соціальної психології тощо.

У вітчизняній академічній думці волонтерство як соціальне та соціально-економічне явище вивчали такі науковці та науковиці, як І. Авуєва, О. Безпалько, Р. Вайнола, І. Зверєва, Г. Лопушняк, А. Капська, А. Колот, Н. Комарова, О. Карпенко, Г. Лактіонова, І. Юрченко, А. Шандар, О. Дорошенко та інші. Практичні аспекти благодійної діяльності в цілому та волонтерського руху зокрема висвітлюють у своїх працях В. Вашкович, П. Горінов, А. Двігун, Р. Драпушко,

В. Жуков, М. Кахнова, Т. Лях, В. Лютий, Р. Миронюк, В. Потапенко, В. Сірко, С. Чолій та окремі інші.

Слід також наголосити на науковій розробці різних аспектів проблематики волонтерської діяльності на рівні дисертаційних досліджень. Так, О. Круцюк досліджує індивідуально-психологічні та мотиваційні чинники схильності до волонтерської діяльності [1, с. 2], приділяючи увагу саме психології особистості волонтера. Г. Коваль, у свою чергу, вивчає соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності у сфері допомоги постраждалим від воєнного конфлікту, розкриваючи розуміння волонтерства як складного і багатовимірного феномену [2, с. 2]. К. Басаман не лише розкриває зміст поняття «волонтерська діяльність», а й визначає основні характеристики та підходи до її класифікації; оглядає історію становлення та роль волонтерського руху в контексті розбудови миру [3, с. 4].

Важливо підкреслити, що напрацювання групи фахівців КНЕУ ім. В. Гетьмана розкривають роль волонтерського руху як провідника змін у громаді та позитивного соціального розвитку в Україні [4]. Втім, незважаючи на накопичений обсяг матеріалу, особливості, виклики та основні перспективи волонтерства в умовах повномасштабної агресії та повоєнного відновлення потребують окремого подальшого аналізу, чому й присвячена ця робота.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є комплексне дослідження сучасного стану, правового забезпечення, проблем та перспектив розвитку волонтерської діяльності в Україні з урахуванням викликів воєнного часу, а також вироблення практичних рекомендацій щодо її вдосконалення відповідно до європейських стандартів.

Конкретні завдання дослідження полягають у таких напрямках:

- розкрити сутність поняття «волонтерська діяльність», спираючись на наявні підходи, запропоновані у науковій літературі та нормативних документах;
- узагальнити основні принципи, цілі, напрями та функції волонтерської діяльності;
- визначити ключові міжнародні стандарти волонтерського руху та особливості його нормативно-правового регулювання в Україні;

- проаналізувати проблеми правового статусу і соціального захисту волонтерів, фінансові та організаційні аспекти волонтерської діяльності;
- описати поточний стан волонтерського руху в Україні на основі аналізу діяльності окремих громадських організацій, що працюють з волонтерами;
- визначити можливі шляхи вдосконалення правового регулювання волонтерської діяльності відповідно до європейських стандартів;
- окреслити перспективи розвитку волонтерського руху, зокрема в контексті удосконалення підходів до його координації;
- запропонувати практичні рекомендації щодо стимулювання участі громадян у волонтерських ініціативах, координації та професіоналізації волонтерської діяльності під час війни та у повоєнний період.

Об'єкт дослідження: Суспільні відносини, що виникають у процесі організації, здійснення та правового регулювання волонтерської діяльності в Україні.

Предмет дослідження: Предметом цієї роботи є комплекс теоретичних, правових, соціальних та організаційно-управлінських аспектів розвитку волонтерського руху в Україні, а також основні виклики і напрями його вдосконалення в умовах воєнного стану та повоєнної реконструкції.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є комплексний підхід до аналізу феномену волонтерства та волонтерського руху, який охоплює вивчення різних аспектів волонтерської діяльності, її проблем та перспектив розвитку з урахуванням сучасних викликів. Методологія поєднує теоретичний аналіз, нормативно-правові та практично-прикладні дослідження, інструменти стратегічного аналізу для всебічного оцінювання волонтерського руху в Україні.

Методи, використані у дослідженні, охоплюють загально-теоретичний рівень, зокрема аналіз і синтез доктринальних положень та міжнародних стандартів волонтерської діяльності; техніко-юридичний аналіз законодавчої бази України у сфері волонтерства, а також спеціально-наукові та емпіричні методи. Так, для вивчення та узагальнення практичних аспектів діяльності волонтерських організацій використовується документальний аналіз звітів та внутрішніх

документів міжнародних та національних організацій громадянського суспільства, SWOT-аналіз, порівняльний аналіз їх діяльності. Метод соціологічного опитування застосовується для збору даних щодо участі громадян у волонтерській діяльності; спостереження – для безпосереднього вивчення роботи волонтерів у реальних умовах і їх координації громадськими організаціями; метод інтерв'ювання – для отримання експертної думки представників громадських організацій, координаторів волонтерських програм; статистичний аналіз – для обробки кількісних даних про динаміку волонтерського руху.

Наукове і практичне значення отриманих результатів. *Наукове значення* дослідження полягає у виявленні особливостей сучасних етапів розвитку волонтерської діяльності в Україні, включно з феноменом воєнного волонтерського руху, поглибленні розуміння впливу громадських організацій на волонтерський рух, а також викликів та перспектив подальшого розвитку волонтерської діяльності в Україні, що може бути використано у подальших соціологічних та управлінських дослідженнях. *Практичне значення* роботи полягає у визначенні напрямів застосування її результатів для подальшого вдосконалення національної політики у сфері волонтерства, а також розробки ефективних стратегій його підтримки. Запропоновані рекомендації можуть бути корисними для громадських організацій, які залучають до своїх проєктів волонтерів, волонтерських об'єднань та органів місцевого самоврядування (ОМС) для покращення координації та мотивації волонтерів.

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконана *за власною ініціативою* з урахуванням результатів проходження практики та власного досвіду, оскільки авторка роботи є активною учасницею волонтерського руху і координаторкою волонтерського проєкту «Надія і підтримка».

Інформаційна база дослідження відображає узагальнений перелік джерел інформації (праці вітчизняних та іноземних вчених, звіти міжнародних організацій, міжнародні документи та акти національного законодавства, офіційні сайти установ та організацій, звіти соціологічних агентств тощо).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО – ПРАВОВІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття, сутність, принципи та напрями здійснення волонтерської діяльності

У багатьох країнах світу громадянське суспільство є важливим партнером держави в утвердженні демократії та верховенства права, проведенні реформ, у розвитку економіки, соціальної та громадської інфраструктури; у зміцненні горизонтальних зв'язків у громадах та суспільстві в цілому, підтримці самоврядування, забезпеченні рівних можливостей для усіх (в тому числі найбільш уразливих) груп населення, недопущенні дискримінації тощо, а також у захисті територіальної цілісності і суверенітету. Громадянська активність, відповідно, стає вагомим ресурсом соціального та економічного розвитку суспільства та становить предмет окремої уваги, і перш за все йдеться про волонтерство як один з ключових інститутів громадянського суспільства.

На сьогодні волонтерів більш ніж зі ста країн світу об'єднано у світовий рух, вплив якого стає все більш відчутним – загалом кожного року понад 100 мільйонів осіб дорослого населення планети долучаються до волонтерської діяльності [5, с. 73], а за оцінкою IAVE (англ. *International Association for Volunteer Effort*) близько мільярду людей добровільно присвячує час та навички служінню своїм громадам [6]. Аналогічні дані наводить і Генеральний Секретар ООН, який ще у 2018 році зазначив, що «у всьому світі налічується приблизно 1 мільярд волонтерів, які присвячують свій час, навички та пристрасть, щоб зробити світ кращим. Вони часто першими діють у кризові моменти. Вони створюють соціальні зв'язки та дають голос маргіналізованим та вразливим групам» [7].

Безоплатність волонтерської праці, яка є одним з принципів волонтерського руху, робить волонтерську діяльність вагомим економічним ресурсом [8]: згідно з даними UN Volunteers, економічний вплив волонтерської роботи за вартістю дорівнює 1,348 трлн дол. США (близько 2,4 % світової економіки) [9]. Практика багатьох країн свідчить, що волонтерський внесок у суспільний прибуток складає 4- 8 % ВВП [5, с. 74].

Втім, волонтерство (від франц. *volontaire*, англ. *volunteer*, яке походить корінням від лат. *voluntarius*, *voluntas* – вільне волевиявлення, *volo* – бажання, намір [10, с. 5]) має значення не лише з точки зору економічних ресурсів. Воно також ретранслює соціально значущі цінності, – співчуття, милосердя, свободу та незалежність особистісного виявлення, просування суспільних інтересів – які створюють ґрунт для згуртованості суспільства та утвердження цінностей демократії [11]. Наразі високо оцінена роль і значення волонтерських ініціатив в контексті Цілей сталого розвитку-2030 та розбудову кращого світу – здоровішого, мирнішого та гуманнішого місця для всіх [12].

Генеральна Асамблея ООН затвердила «Рекомендації щодо підтримки волонтерства», де волонтерство, для якого грошова винагорода не є основною мотивацією, охоплює усталені форми взаємодопомоги та самодопомоги, надання суспільно корисних послуг та інші форми добровільної громадянської участі заради загального блага [13]. Наразі волонтерство у світі розглядається як добровільна витрата свого часу та праці особою або групою для громадської роботи [14]. Враховуючи це, у більшості країн держава підтримує та стимулює волонтерство, а інвестиції у волонтерську діяльність є інвестиціями в соціальну згуртованість суспільства [15, с. 6].

У 2025 році міжнародному волонтерському руху виповнилося 166 років, хоча насправді доброчинна діяльність, спрямована на допомогу нужденним, нараховує значно довшу історію – варто згадати чоловічі та жіночі чернечі ордени (найбільш відомими є самаряни, Мальтійський орден, орден бетинок та інші), існування монастирських лікарень та шкіл, просвітницьку діяльність в містах, допомогу селянам у голодні роки, спільну діяльність із відбудови після пожеж або

військових набігів тощо. Традиції допомоги слабшим – невід’ємна частина соціальної культури усіх цивілізацій, яка сформувалася ще за часів становлення вірувань та світових релігій, які «унормували» їх у власних морально-етичних системах через відповідні закони та заповіді [16, с. 9].

Схожа ситуація спостерігалася і на теренах сучасної української держави з тією різницею, що особливий акцент ставився на збереженні мовної і культурної ідентичності, просвітництва, збереженні національної спадщини.

Менш із тим, офіційною датою народження волонтерства в сучасному значенні вважається 4 червня 1859 року, коли відбулася битва при Сольферіно (Італія). Саме тоді Ж. А. Дюнан, швейцарський громадський діяч й співзасновник Міжнародного руху Червоного Хреста, започаткував інституційну допомогу пораненим у воєнних діях [17]. Саме цей рік став відправним спочатку для загальноєвропейського, а потім і світового добровольчого (волонтерського) руху, який діє за узгодженими спільними правилами та принципами. Паралельно із цим активно розвивалися і політичні та соціальні рухи, спрямовані на забезпечення прав трудящих, жінок, дітей, людей та сімей у злиднях; серед них варто окремо зазначити ініціативи, які поклали початок подальшому розвитку рухів проти дискримінації, насильства та зокрема за забезпечення рівних прав і можливостей жінок у соціальній, політичній, трудовій сферах. Пізніше, вже в ХХ віці, розпочався бурхливий розвиток рухів проти дискримінації за ознаками раси та етнічної приналежності, сексуальної ідентичності, соціального походження, релігійних уподобань тощо.

З середини 1960-х рр. укріплюються так звані «нові соціальні рухи» (англ. *New Social Movements*, НСР); прикладом є студентські заворушення травня 1968 року в Парижі. НСР істотно відрізняються від протестних громадських рухів, сформованих раніше, в умовах індустріальної економіки. З’явився новий чинник – розпливчасте відчуття незадоволення внаслідок структурних деформацій суспільства. Протести виникають як результат розчарування у діях можновладців та стають радше емоційною реакцією на загальну ситуацію, ніж раціональною спробою поліпшити становище певних соціальних груп. Замість вимог щодо

конкретних змін у державній політиці НСР прагнуть перегляду підходів до ідентичності, стилю життя та культури. Соціальний аспект стає важливішим за економічний чи політичний, і, на відміну від чітко структурованих груп впливу, НСР складаються з неформальних мереж однодумців без визначеної вертикальної організації та мають ознаки антиавторитарних [14].

Логічним розвитком окреслених соціальних процесів стало створення у середині XX століття CCIVS (Координаційного комітету міжнародної волонтерської служби) під егідою ЮНЕСКО (UNESCO) та проведення кожні два роки Всесвітньої конференції волонтерів (з 1970 року).

Зародження системної волонтерської діяльності в Україні пов'язують з виникненням перших доброчинних організацій у XIX ст. (раніше підтримка груп, що потребували допомоги, базувалася на традиціях церковного милосердя, окремих спільнот та сільських громад [16, с. 11]). Починає інституціоналізуватися утримання окремих незахищених груп, змінюються традиції філантропії.

Громадські ініціативи стали помічними для тодішніх органів самоврядування, які мали опікуватися долями соціально незахищених громадян у межах своїх територій [16, с. 12]. Небайдужі громадяни добровільно приділяли свій час допомозі нужденним в лікарнях, благодійних їдальнях, прихистках для бездомних [18]; поширеними також були організація навчання для дітей із нужденних сімей, безкоштовне лікування бідних, допомога засудженим та адвокатський супровід *pro bono* в судових справах. У 30–40-х рр. XIX ст. у великих містах (Київ, Одеса, Харків, Миколаїв, Кам'янець-Подільський та ін.) були засновані філантропічні товариства.

У 60–70-х рр. XIX ст. благодійність стала нормою життя, а заможні громадяни, серед яких виділялися родини Алчевських, Бродських, Попових, Симиренків, Терещенків та інші, засновували лікарні для бідних, притулки, гімназії та училища, фінансували мистецькі ініціативи та діяльність закладів культури. Окрему нішу посідали ініціативи благодійниць, спрямовані на жінок та дівчат: культурні та мистецькі заходи, благодійні ярмарки, навчання та забезпечення жінок і дівчат роботою, а також діяльність сестер милосердя у госпіталях.

У радянський період розвиток самоорганізованих за покликом серця ініціатив суттєво загальмувався і був заміщений діяльністю офіційно дозволених організацій із вираженим ідеологічним спрямуванням, участь особи у схвалених державою колективних активностях контролювалася.

При цьому, у радянській термінології термін «волонтер», «волонтерський» спочатку сприймався виключно у воєнному контексті, як добровільний вступ до військової служби. Зміни у суспільній свідомості відбулися тільки в останній третині XX ст. внаслідок активізації світового волонтерського руху як суспільно корисної діяльності у різних її формах [8, с. 9].

У сучасних вітчизняних й іноземних дослідженнях волонтерської діяльності йдеться про: її психологічний зміст, засади та детермінанти, зокрема ціннісні орієнтації, цілепокладання та мотиваційну складову, типи волонтерів, особливості організації волонтерської діяльності, технології залучення та підготовки до неї молоді [1, с. 15], волонтерський рух у контексті надання соціальних послуг [19] та ін. О. Панькова, О. Касперович, О. Іщенко розглядають волонтерство як форму актуалізації людського капіталу громадянського суспільства [20].

Волонтерському руху з точки зору реалізації розуміння свободи присвячує свою увагу Р. Драпушко [21]. Аналіз факторів, що стимулюють розвиток волонтерства, здійснює О. Ванюшина [22]. А. Шандар та О. Дорошенко вивчають динаміку та суспільну користь розвитку волонтерського руху в Україні в умовах обмежених ресурсів держави [19]. К. Беспалова описує досвід західних країн у формуванні мотивації до волонтерства, що дозволяє адаптувати ефективні шляхи залучення громадських добровольців в Україні [23].

При цьому, всі сучасні концепції волонтерства єдині в тому, що в основі волонтерської діяльності лежать ідеї добра та змінення суспільства на краще, безкорисної підтримки тих, хто цього потребує. І. Зверева визначає волонтерський рух як доброчинну діяльність особи, спрямовану на безкорисливу допомогу тим, хто її потребує, яка здійснюється заради добробуту окремих спільнот та суспільства в цілому (наводиться за [24]).

Аналізуючи міжнародні документи, Ю. Кривенко акцентує увагу на «низовій» доброчинності (індивідуальній чи колективній) як способі укріплення соціальних зв'язків у громаді, спрямованому на зміцнення здоров'я суспільства шляхом накопичення людського та ціннісного капіталу [25, с. 41]. Законодавчий термін «волонтерська діяльність» також виходить з концепції надання волонтерської допомоги на принципах гуманності, добровільності, неприбутковості, законності, рівності, безоплатності (див. ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність») [26].

У цілому, волонтерство – це діяльність, змістом якої є доброчинне розпорядження приватними фінансовими, майновими й трудовими ресурсами волонтерів для вирішення суспільних проблем [27, с. 4]. Воно існує поза державним апаратом та є проявом ініціативи й самоорганізації пересічних громадян, які на добровільній основі об'єднують зусилля і спрямовують їх на благо інших [28, с. 180]. Наразі склалися умови для активностей волонтерської спільноти у розвитку соціальної та екологічної сфер, правозахисної діяльності [27, с. 4].

До основних рис волонтерської діяльності дослідники [16; 29; 30] відносять:

1) Законність, яка полягає у тому, що волонтерство здійснюється виключно у формах та способами, які не заборонені законами України та ухваленими на їх виконання підзаконними нормативно-правовими актами; разом з тим будь-які вимоги чи заборони, що обмежують волонтерську діяльність, мають бути визначені на законодавчому рівні та відповідати приписам Конституції України.

2) Гуманність (гуманізм) та турбота про людей передбачає здійснення діяльності на засадах дотримання прав людини, проявів доброзичливості, толерантного ставлення до бенефіціарів.

3) Добровільність – людина самостійно й без примусу вирішує, чи бажає і готова вона долучатися до волонтерства, а також визначає форми, межі та обсяги власної участі.

4) Неприбутковість – волонтер не отримує заробітну плату, але може розраховувати на відшкодування витрат.

5) Соціальна спрямованість – мета діяльності полягає у допомозі людям, громадам чи суспільству загалом.

6) Солідарність і соціальна корисність – волонтерська діяльність сприяє розвитку суспільства, підтримці незахищених груп, збереженню довкілля тощо.

Отже, в узагальненому вигляді волонтерство розглядається як форма соціально спрямованої діяльності (для зручності сприйняття ознаки волонтерства представлені на рис. 1.1).

Рисунок 1. 1 – Ознаки волонтерської діяльності

Джерело: розроблено за матеріалами [30, с. 13]

Існує чимало видів волонтерської діяльності: соціальне, професійне, екологічне, корпоративне, культурне, міжнародне, волонтерство у надзвичайних ситуаціях, воєнний волонтерський рух тощо. Весь обсяг волонтерських проєктів умовно можна розділити за цілями, завданнями та видами діяльності на проєкти гуманітарної направленості (адаптація людей з інвалідністю, допомога дітям і сім'ям у складних життєвих обставинах, особам похилого віку та інші); проєкти екологічного спрямування (подолання наслідків техногенних аварій, збереження

довкілля, підтримка діяльності національних парків та заповідників); культурно-історичні ініціативи, спрямовані на збереження спадщини країни; діяльність, спрямована на допомогу державі у надзвичайних, непередбачуваних ситуаціях (повномасштабна російська агресія проти України) та інші.

Дослідники питань волонтерської діяльності виокремлюють низку можливих класифікацій волонтерства за різними характеристиками; їх узагальнення з урахуванням систематизації, що здійснили П. Горінов і Р. Драпушко [30, с.15, 16], наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Класифікація видів волонтерської діяльності

Класифікаційна ознака	Види волонтерської діяльності
Залежно від суб'єкта, який організував волонтерську діяльність	Індивідуальне волонтерство
	Волонтерство на основі громадської або іншої неприбуткової організації
	Корпоративне волонтерство
Залежно від правового статусу	Формальне волонтерство, що здійснюється з укладенням письмових договорів
	Неформальне волонтерство, що здійснюється як основі вільного вибору
Залежно від напрямів діяльності	Соціальна та психосоціальна підтримка
	Культурні ініціативи
	Захист екологічної сфери
	Охорона здоров'я (у т.ч. громадського здоров'я)
	Організація публічних заходів
	Медіа-волонтерство
	Волонтерство в онлайн форматі
Залежно від мети (мотиваційної складової)	Волонтерська робота, спрямована на задоволення базових потреб (забезпечення їжею, одягом, допомога у притулках тощо)
	Волонтерська діяльність з метою задоволення безпекових потреб (документування воєнних злочинів, правозахисна діяльність, просування екологічно безпечних продуктів харчування, виробничих технологій, моніторинг якості води тощо)
	Волонтерство задля задоволення широкого кола суспільних потреб (проведення соціальних заходів, збір донатів, благодійної допомоги)

Продовження таблиці 1.1

	Волонтерська робота задля самореалізації (освітнянська й тренерська діяльність, експертне консультування, розробка та впровадження власних соціальних проєктів)
--	---

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення підходів до класифікації різних видів волонтерства за матеріалами [30, с.15, 16]

Волонтерська діяльність може здійснюватися за різноманітними напрямками, систематизованими на законодавчому рівні у ч. 3 ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26].

Волонтерська допомога надається через організації чи безпосередньо, а також в режимі онлайн. Онлайн-волонтерство як сучасний різновид волонтерської діяльності передбачає надання безоплатної допомоги людям, організаціям або спільнотам, яку надають через інтернет або інші телекомунікаційні мережі. Найбільш поширеними видами інтернет-волонтерства виступають: підтримка та консультації (кар'єрні поради, психологічна підтримка); навчання та репетиторство (вивчення мов, допомога школярам, онлайн-уроки); перекладання та редагування текстів для благодійних фондів та міжнародних проєктів; створення постів, сайтів, презентацій для неурядових організацій; ІТ-допомога; гарячі лінії та чати підтримки для людей, яким потрібна допомога. Виразним прикладом такої діяльності є мобільний застосунок «Be My Eyes», який з'єднує незрячих користувачів із десятками тисяч волонтерів з усього світу та допомагає людям із порушеннями зору отримувати допомогу через відеодзвінки в реальному часі [31]. Незрячі користувачі можуть безкоштовно й швидко отримувати візуальну підтримку у щоденних ситуаціях, зберігаючи незалежність і самостійність. Коли незряча людина стикається з труднощами (наприклад, знайти потрібну річ, прочитати етикетку чи квитанцію, оцінити зовнішній вигляд тощо), вона може за кілька секунд з'єднатися з волонтером, який дивиться через камеру телефону і допомагає у реальному часі.

Таким чином, «волонтерство» як явище зароджується та проходить різні етапи розвитку з давніх часів. Першою інституціоналізованою волонтерською

ініціативою вважають створення Міжнародного комітету Червоного Хреста у 1859 році, але ще тривалий час волонтерами називали військових добровольців. Лише близько 1970 року так стали визначати людей, залучених до безоплатної суспільно корисної діяльності. Сучасна доктрина й практика єдині в тому, що, за своєю суттю, волонтерство – це добровільна суспільно корисна діяльність, що не має на меті отримання винагороди. Волонтерська діяльність формує почуття солідарності, відповідальності та гуманізму. Вона сприяє розвитку громадянського суспільства, виховує активну життєву позицію й демонструє, що навіть невеликі дії можуть приносити значні позитивні зміни.

1.2 Міжнародні стандарти та засади нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні

У сучасному світі помітна активізація громадянської активності призвела до збільшення популярності волонтерства, а волонтери відчули себе провідниками нової філософії суспільної корисності. Так, наприкінці 2000-х років в Європі понад 100 млн людей визначали себе як волонтерів: троє з кожних десяти європейців зазначали, що беруть участь у добродійній роботі, а майже 80 % громадян вважають волонтерську діяльність важливою частиною забезпечення демократії [15]. Ефект активності волонтерів (як тих, що долучені до діяльності інституцій, так і тих, хто безпосередньо допомагає найближчому оточенню) в усьому світі за підрахунками дослідників Johns Hopkins University, є еквівалентом результатів роботи 125 млн. постійних працівників [14, с. 2].

Зважаючи на важливість волонтерського руху для суспільства, ООН закликає держави заохочувати людей пропонувати свої послуги як волонтерів у всіх сферах діяльності «в ім'я економічного і соціального розвитку». У цьому контексті Г. Лопушняк та А. Шандар, характеризуючи фундаментальні принципи системи соціального захисту населення, виокремлюють «принцип співучасті»,

який передбачає активне залучення громадян до процесу прийняття рішень та їх участь у волонтерських ініціативах та благодійності [32 с. 133, 134].

Фундаментальні засади волонтерської діяльності як об'єднаної добровільної діяльності волонтерів закладає Загальна декларація прав людини, укладена 10 грудня 1948 року [33], яка вважає право на об'єднання невід'ємним правом людини. У Всесвітній декларації волонтерства від 14 вересня 1990 року (переглянута в 2001 році), закріплюються основні принципи, творчий та миротворчий характер волонтерської діяльності, чітко визначається її гуманістичне спрямування. У Декларації підкреслюється, що волонтерська діяльність приносить в життя людей потребу в мирі, безпеці, свободі та справедливості [34]. Вона утверджує волонтерство як фундаментальне право людини, що дозволяє людям вільно пропонувати свій час, талант та енергію на благо громади без фінансової винагороди. Волонтерство розглядається як свідомий вибір, неоплачуваний та законний спосіб сприяння солідарності, миру та сталому розвитку.

Обґрунтовуючи важливість підтримки волонтерства, Генеральний секретар ООН у свою чергу виділив базові фундаментальні засади волонтерської діяльності, які представлені на рис. 1.2.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рисунок 1.2 – Засади волонтерської діяльності

Джерело: розроблено на основі Записки Генерального секретаря ООН, спрямованої Комісії соціального розвитку ECOSOC [35]

Враховуючи основні положення, принципи та підходи, закріплені у Загальній декларації про волонтерську діяльність, Резолюція 56/38 Генеральної Асамблеї ООН від 5 грудня 2001 року «Про підтримку волонтерства» [13] міститься заклик до урядів підтримувати та розвивати волонтерський рух, враховувати його роль у державних програмах, спростити законодавство щодо волонтерській діяльності, врегулювати статус та соціальний захист волонтерів.

Слід окремо звернути увагу на так званий «Глобальний стандарт волонтерства», розроблений Міжнародним форумом з волонтерства у розвитку в межах програми «Волонтери ООН» (англ. *UN Volunteers*). Він виходить з того, що волонтерство є критично важливим елементом у просуванні прогресу в досягненні Цілей сталого розвитку. Глобальний стандарт виступає як рамка покращення діяльності організацій, що працюють з волонтерами, а також підвищення

ефективності та відповідальності волонтерських програм. Фактично, це перший глобально узгоджений стандарт кращих практик для організацій, що залучають волонтерів, протягом усього циклу волонтерської програми. Він охоплює такі ключові тематичні області: 1) розробка та реалізація проєктів, з тим, щоб всі волонтерські програми розроблялись та реалізовувались у партнерстві з місцевими громадами та відповідали місцевим потребам; 2) обов'язок турботи (англ. *duty of care*), з тим щоб члени громади, волонтери, природне середовище та інші зацікавлені сторони були у безпеці та не зазнавали шкоди; 3) управління волонтерською діяльністю задля того, щоб волонтери були повністю підготовлені, навчені та забезпечені підтримкою задля ефективного виконання своєї місії та підвищення їх впливу; 4) вимірювання впливу, адже вплив волонтерських зусиль має бути чітко визначений, має відстежуватись й оцінюватись всіма залученими особами, включаючи місцеву громаду [36].

Наостанок, слід згадати дороговказ (інструкцію) *UN Volunteers (UNV)* [37] у сфері політик щодо волонтерства, розроблений в межах програми, а також відповідний аналітичний звіт щодо діяльності *UNV*, підготовлений Міжнародним та Європейським центрами некомерційного права [38].

Окремий блок міжнародних стандартів волонтерської діяльності становлять стандарти Європейського Союзу. Серед них, зокрема, Резолюція Європейського парламенту про визнання та сприяння транскордонній волонтерській діяльності в ЄС (2011/2293 (INI) (2013/C 332 E/02); Резолюція Європейського парламенту про роль волонтерства у сприянні економічній та соціальній єдності; Резолюція Європейської Ради про волонтерську діяльність молоді (14427/1/2007), Висновки Європейської Ради щодо ролі волонтерської діяльності в соціальній політиці (14552/2011) та окремі інші (наводиться за [39]).

Нарешті, рекомендації щодо зміцнення основ більш ефективної та дієвої політики в ЄС у сфері підтримки та заохочення волонтерів, організацій, що здійснюють залучення волонтерів, та їх партнерів та волонтерства як такого, містить Європейська хартія прав та обов'язків волонтерів [15], що потребує самостійного аналізу в межах окремого дослідження.

Як вже зазначалось вище, відновлення волонтерства розпочалося із набуттям Україною незалежності. Конституційні засади громадської (волонтерської) діяльності закладають, зокрема, ст. 36 Конституції України, яка, серед іншого, закладає конституційні гарантії права громадян на свободу об'єднання у громадські організації та політичні партії, ст. 38 Основного Закону, що гарантує право громадян брати участь в управлінні державою, а також ст. 40 Конституції, що передбачає право на подання індивідуальних та колективних звернень та петицій [40]. Крім того, Основний Закон України прямо вказує, що «ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян», і при цьому «усі об'єднання громадян рівні перед законом» (ч. 4, 5 ст. 36 Конституції України [40]).

Тривалий час волонтерська діяльність здійснювалася виключно в рамках законодавства про благодійність. Окреме нормативно-правове регулювання волонтерства бере свій початок у 2003 році [41], а в 2011 році ухвалено спеціальний Закон «Про волонтерську діяльність» [26], який згадувався раніше. Норми Закону визначають правові засади, принципи та організацію волонтерської діяльності, основи правового статусу волонтерів та діяльності волонтерських організацій, механізми державної підтримки волонтерів та гарантії їх соціального захисту [27, с. 6]. До системи законодавчих актів, положення яких стосуються означеної сфери, також належать закони України: «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [42], «Про громадські об'єднання» [43], «Про основні засади молодіжної політики» [44], «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [45], «Про соціальні послуги» [46], Податковий кодекс України [47], «Про гуманітарну допомогу» [48] та інші. Як влучно вказує Г. Лопушняк, демократичні держави визначаються тим, що не лише декларують права і свободи, а й закріплюють на рівні конституції та поточного законодавства правові механізми та засоби їх захисту, без яких відповідні права і свободи залишаються «лише гаслами» [49, с. 141].

Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правовий статус, порядок створення, діяльності та припинення громадських об'єднань, серед яких й

волонтерські організації, закріплює їх право брати участь у формуванні державної політики, здійснювати контроль за владою та захищати права громадян [43]. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» регулює питання залучення волонтерів у благодійну діяльність; визначає особливості діяльності благодійних фондів та організацій [42]. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантій їх соціального захисту» містить положення щодо залучення волонтерів до допомоги ветеранам та учасникам бойових дій [50]. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за перешкоджання волонтерській діяльності й встановлює покарання за шахрайство під виглядом благодійності [51]. Детальний аналіз правових засад волонтерства в Україні та його зв'язку із благодійністю пропонує А. Панченко [52]. Відповідні аспекти регулювання статусу та діяльності волонтерів, проблеми нормативно-правового регулювання волонтерського руху та напрями його вдосконалення буде розглянуто у наступних розділах (див. підрозділи 2.2, 2.3, 3.2 цієї роботи).

Відповідальним центральним органом державної виконавчої влади є Національна соціальна сервісна служба України (Нацсоцслужба) [53; 32, с. 147, 148], на яку у цьому контексті покладається виконання функцій, передбачених ч. 3 ст. 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26]. Слід наголосити, що на сьогодні вебсайт Нацсоцслужби містить актуальну інформацію про нормативно-правову основу волонтерської діяльності, інституції, які залучають волонтерів, зразки договорів та сертифікатів для волонтерів, ключові дефініції та корисні аналітичні матеріали, кращі практики та інтерв'ю [54]. Все це являє собою цінний практично-орієнтований інформаційний ресурс, аналіз якого, серед інших, став частиною цього дослідження поряд із положеннями Концепції Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності на період до 2030 року, схваленої КМУ у 2025 році [39].

Визначаючи особливу роль волонтерської діяльності та її беззаперечну користь, ООН рекомендує всім країнам передбачати та враховувати волонтерську діяльність в національних стратегіях і програмах соціально-економічного розвитку. Відповідні положення вже згадуваної вище Резолюції 56/38 Генеральної

Асамблеї ООН «Про підтримку волонтерства» [13] пропонують урядам всіх держав включати волонтерську діяльність у національні плани розвитку з метою досягнення цілей сталого розвитку і змінити за необхідності національне законодавство, якщо ним встановлено будь-яке обмеження щодо волонтерської діяльності. На це звертають увагу й аналітики Національного інституту стратегічних досліджень [8, с. 5].

Важливо наголосити, що особлива увага з боку держави приділяється залученню до волонтерського руху молоді. Так, Постановою КМУ № 579 від 2 червня 2021 року затверджено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» (з подальшими змінами й доповненнями), метою якої є створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя. Окремим пунктом Програми виділено «підвищення рівня культури волонтерства серед молоді і її залучення до волонтерської діяльності для наближення перемоги та відновлення у післявоєнний період», де вказані конкретні показники, які потребують покращення, зокрема, відсоток молоді, яка бере участь у волонтерській діяльності [55]. Практично усі області прийняли відповідні обласні цільові соціальні програми на 2021-2025 роки, в яких окремим пунктом передбачено залучення молоді до волонтерства.

Рада Європи в межах своєї діяльності в Україні підтримала розробку для територіальних громад типової програми сприяння розвитку волонтерської діяльності [56], яка лягла в основу відповідних документів місцевого рівня [57].

Таким чином, як було продемонстровано, волонтерство має глобальний вимір і Україна є важливою частиною світового та європейського волонтерського руху на рівні ЄС, Червоного Хреста, UNV та інших. Це сприяє міжнародному обміну досвідом й розвитку нових практик з урахуванням сучасних викликів. На національному рівні Україна працює над впровадженням ефективного законодавчого регулювання та подальшою інституціоналізацією волонтерських ініціатив з урахуванням глобальних принципів та стандартів.

1.3 Роль волонтерського руху у розвитку громадянського суспільства в Україні

Громадянське суспільство є невід'ємною частиною стабільності політичної та соціально-економічної системи та забезпечення функціонування демократичних інституцій та будь-якої країни [58]. У сучасних практично-орієнтованих дослідженнях склався підхід, за якого соціальну організацію суспільства можна представити у вигляді трьох невід'ємних складових, що перебувають у тісній взаємодії, а саме, *державний сектор*, який охоплює органи влади на всіх рівнях, державні підприємства, установи й організації; *комерційний (бізнес) сектор*, що утворюють бізнес-структури, недержавні прибуткові організації, і *«третій сектор»*, який називають громадським, недержавним, неурядовим, некомерційним, неприбутковим, сектором добровільної активності (волонтерським, добровольчим) [59], який складає широкий спектр «організацій громадянського суспільства» (англ. *civil society organisations*). Так званий «третій сектор» охоплює сферу добровільної активності, де люди самоорганізуються для захисту прав, вирішення суспільних проблем і забезпечення спільного блага незалежно від держави, але у координації з нею в умовах демократичного урядування.

Функціонування громадянського суспільства неможливе без громадянина як самостійного члена суспільства, який є корисним для громади і виявляє свою активність, адже волонтерська діяльність становить фундамент громадського суспільства [34]. У цьому контексті Н. Кривоконь наголошує, що в контексті «розвитку життєстійкості громадян», утвердження принципів солідарності та взаємодопомоги, волонтерство сприяє кристалізації громадянської позиції, формує готовність до особистої відповідальності та участі у суспільних ініціативах, розвиває проактивність і виховує усвідомлення власного впливу на громаду [60, с. 326].

Однією з ключових задач волонтерського руху є підвищення довіри та накопичення соціального капіталу. Через волонтерську діяльність зростає довіра в

суспільстві, зміцнюється відчуття єдності та спільної мети, співпраці та взаєморозуміння між людьми. На основі участі у громадських справах, неформальної комунікації і довіри люди вчаться працювати спільно, допомагати іншим без очікування винагороди, що є основою культури солідарності та, за О.Безпалько способом і механізмом об'єднуючої співпраці задля розв'язання поточних суспільних проблем [61, с. 128–137]. Місце волонтерства в системі сучасних цінностей наочно представлено на рис. 1.3.

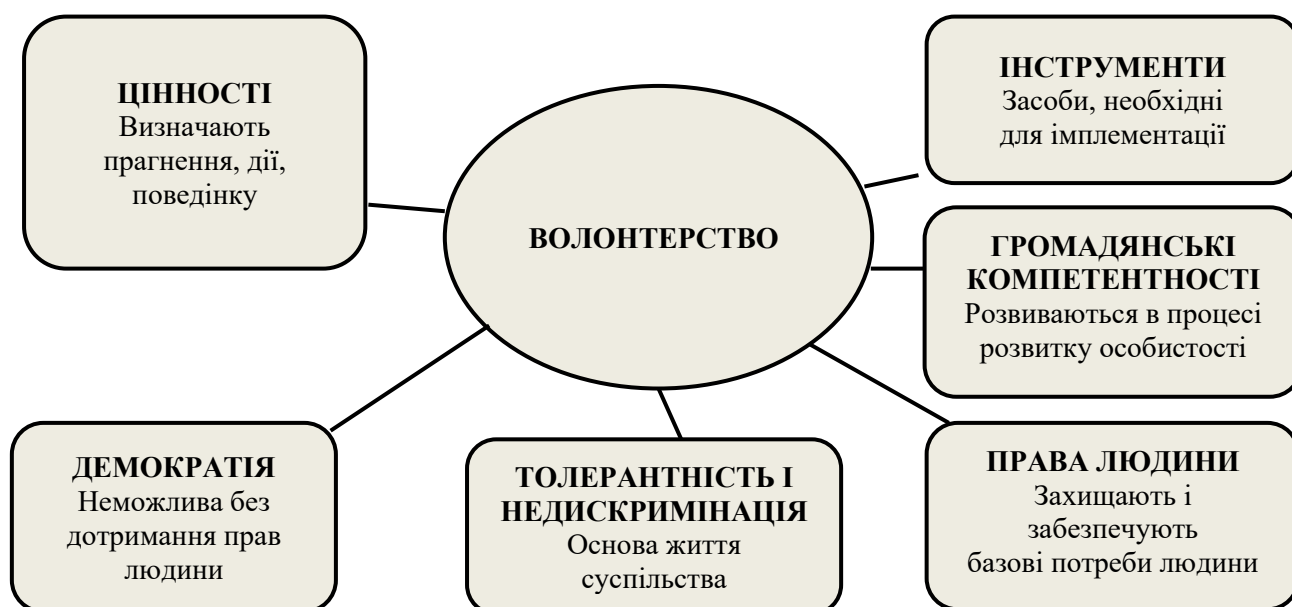

Рисунок 1.3 – Волонтерство в системі цінностей

Джерело: розроблено за матеріалами [62]

У класичній західній традиції громадянське суспільство вважається цариною вільної ініціативи, у межах якої люди реалізують свої інтереси, прагнуть до саморозвитку й взаємодіють між собою незалежно від держави. Волонтерський рух є одним з прикладів громадянської активності, адже базується на добровільній участі, безкорисливості та орієнтований на суспільне благо. Через волонтерство люди вчаться виявляти проблеми та знаходити шляхи їх розв'язання. Вони не чекають, поки хтось «згори» вирішить ситуацію, а беруть відповідальність на себе. Це формує культуру активізму, де кожна особа відчуває себе важливою частиною суспільства. О. Штрайхер вважає, що активізм може бути визначений як свідома та

добровільна діяльність індивідів або груп, яка веде до соціальних змін через колективний вплив на рішення влади, традиції, культурні норми чи соціальні відносини [63].

Практика країн із розвинутим волонтерством наочно свідчить, що волонтерський рух посилює самоорганізацію суспільства: сприяє створенню громадських організацій, допомагає швидко реагувати на виклики, коли держава не завжди встигає ефективно реагувати на всі соціальні негаразди, формує горизонтальні зв'язки між людьми, що буде продемонстровано у наступному розділі цього дослідження.

Потужним поштовхом для суспільної самоорганізації та виявом громадянської свідомості українців стала Революція Гідності: згідно соціологічних даних 2014 р. 85% респондентів, віддаючи належне добровільній самоорганізації, вважали, що волонтерський рух сприяє зміцненню миру, а 81% розглядали його як невід'ємну складову активного суспільства [8, с. 15].

Волонтерська діяльність виконує низку важливих соціальних функцій, серед яких: (1) підтримка вразливих груп населення; (2) розвиток соціальної солідарності, створення атмосфери довіри, взаємодопомоги та підтримки; (3) формування спільнот та мережування, адже через спільну діяльність виникають горизонтальні зв'язки між особами, які зміцнюють суспільство. Таким чином, соціальними наслідками волонтерського руху є зміцнення соціальних зв'язків та формування сильного, безпечного і згуртованого суспільства [63].

Волонтерська діяльність також є продуктивним інструментом громадянської освіти: участь у волонтерських проєктах формує у людини ініціативність, емпатію, відповідальність за інших, навички командної роботи, уміння співпрацювати і приймати рішення, толерантність та розуміння суспільних процесів. Люди, які беруть участь у волонтерських ініціативах, частіше залучаються до інших форм громадської активності, зокрема, до громадських слухань, місцевого самоврядування, діяльності неурядових організацій тощо. Іншими словами, волонтерська діяльність стає «школою громадянськості», що готує активних учасників суспільного життя, і перш за все йдеться про молодь [64].

Не менш значущу роль відіграє волонтерство як чинник розвитку демократії та, по суті, посередник між громадянами та державою. Воно дозволяє людям висловлювати свої потреби, ініціювати зміни, впливати на політику. Завдяки цьому формується діалог між владою та громадянами, заснований на довірі та взаємній відповідальності. Волонтерські організації часто стають центрами соціальних інновацій – вони експериментують із новими формами допомоги, залучають інноваційні технології, міжнародні партнерства. Волонтерський рух не лише вирішує конкретні проблеми, а й підвищує ефективність суспільних інститутів.

У контексті досліджуваного питання слід окремо звернути увагу на важливий документ, який враховує органічний зв'язок між громадянським суспільством і волонтерською діяльністю та сприяє його посиленню, а саме – Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки [65] та ухвалений на її виконання План заходів [66], спрямований, серед іншого, на зміцнення волонтерства як соціального ресурсу та його взаємодії з державою.

Наразі український волонтерський рух став одним із найпотужніших у Європі. В ході Революції Гідності та вторгнення у АР Крим та на Схід України він частково перебрав на себе ті функції, які держава не встигала виконувати: забезпечення військових, евакуація людей, постачання гуманітарної допомоги, підтримка поранених і біженців. Цей рух показав, що громадяни здатні самоорганізовуватися без зовнішнього примусу, що є ключовою ознакою розвиненого громадянського суспільства. Волонтерство стало індикатором довіри й солідарності, які є основою демократії. Завдяки волонтерам сформувалася нова культура взаємодії між державою та суспільством. Громадські ініціативи почали впливати на політичні рішення, брати участь у формуванні бюджетів, контролювати владу, формувати соціальні програми. У результаті, волонтерський рух став каталізатором розвитку громадянських інститутів – громадських організацій, фондів, інших громадських об'єднань.

Таким чином, у відповідь на сучасні виклики, волонтери в Україні стали одним із стовпів громадянського суспільства, відігравши ключову роль під час

Революції Гідності та після 2014 року, а з початком повномасштабної відсічі державі-агресору у 2022 виступили фактором національної стійкості та виживання держави. По суті, волонтерський рух є двигуном громадянського суспільства, сприяючи розвитку демократії та самоорганізації, солідарності й довіри, активізації громадян, зміцненню суспільства в періоди кризи.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН І ВИКЛИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз сучасного стану волонтерської діяльності в Україні й вплив повномасштабної війни на активізацію волонтерського руху

Із набуттям Україною незалежності розпочалось відновлення волонтерства як добровільної, суспільно корисної, соціально спрямованої діяльності та важливої основи формування громадянського суспільства. Найбільш актуальними напрямками волонтерської діяльності до подій, що сталися в Україні у 2014 році, були допомога соціально незахищеним групам населення, просування здорового способу життя, благоустрій громадянського простору.

Після Революції Гідності 2013-2014 рр. та пов'язаної з нею активізації волонтерського руху в Україні стало очевидно, що волонтери можуть зробити суттєвий внесок у вирішення не лише соціально орієнтованих та інших традиційних проблем. Події Революції Гідності кристалізували нові соціальні рухи та протести в Україні як масове явище, передумови для яких сформувалися у 2000-х роках. 2014 рік позначився бурхливим сплеском благодійності та волонтерства [67, с. 594, 595]. Про це свідчать дані, відображені на рис. 2.1. [8, с. 15].

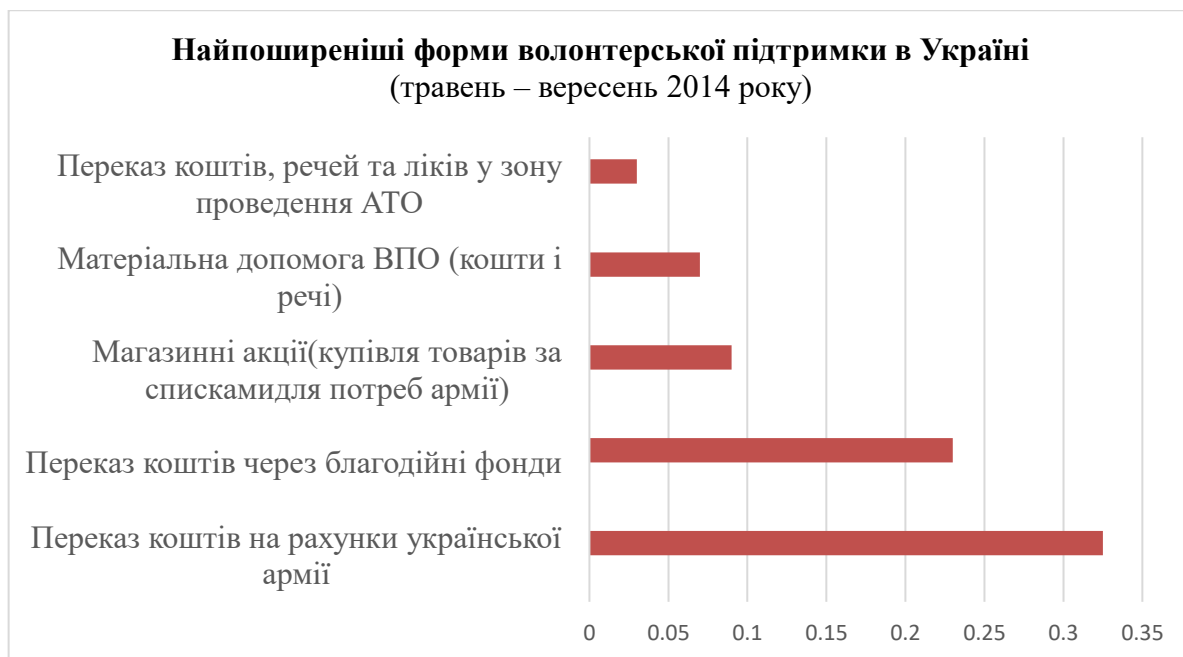

Рисунок 2.1 – Форми волонтерської участі населення України у 2014 році

Джерело: розроблено за даними Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва [8, с. 15]

У цьому зв'язку постає актуальне аксіологічне питання щодо співставності концепції воєнного волонтерського руху із «миротворчим характером волонтерської діяльності» як його органічною ознакою, на яку вказують Всесвітня декларація волонтерства [34] та інші міжнародні стандарти. Слід нагадати, що від початку волонтерство було пов'язане з добровільним служінням у війську (див. підрозділ 1.1. цього дослідження), проте згодом, разом із формуванням та утвердженням нового світового порядку, який ґрунтувався «на засадах поваги до прав людини, справедливості та загального миру» [33], підсилювалось гуманістичне спрямування волонтерської діяльності.

У свою чергу, зазіхання на основи світопорядку, вчинення агресії проти незалежної держави та її народу неминуче викликали потужний супротив з боку суспільства і зумовили готовність та здатність боронити свою країну чи допомагати всіма можливими засобами тим, хто її боронить, що цілком відповідає віковими традиціями гуманізму. Відповідно, в умовах екзистенційної війни за незалежність, волонтерський рух повернувся до історичних витоків, і вирушив до лінії фронту щоб, навіть ризикуючи власним життям й безпекою, надавати критично потрібну допомогу тим, хто в ці буремні часи її найбільше потребує – захисникам й

захисницям, а також цивільному населенню, що залишилось біля лінії фронту і щоденно страждає від ворожих атак та потребує евакуації. Сучасні безпрецедентні виклики органічно поєднують воєнний волонтерський рух із засадами гуманізму, добровільності й самопожертви, що визначають сутність волонтерської діяльності.

Визначити точну дату початку суспільної допомоги армії в Україні, як і появи дотичних волонтерських організацій неможливо, та й немає необхідності. Фактично точкою відліку можна вважати російське вторгнення до АР Крим у 2014 році, причому через кілька місяців окремі волонтерські ініціативи оформилися у розгалужену мережу допомоги армії. Того ж року волонтери розпочали тісну співпрацю з Міністерством оборони України, зокрема у питаннях речового та продовольчого забезпечення армії, медичної допомоги, закупівлі та ремонту техніки, а у жовтні 2014 року була створена Рада волонтерів [68]. Інституціоналізація руху відбулася пізніше, а на початковому етапі допомога надавалася у форматі напівзакритих неформальних волонтерських груп, які координувалися через соціальні мережі, особисті зв'язки, здійснювали точкові інтервенції. У той період саме такі гнучкі форми волонтерства виявилися найбільш продуктивними [8, с. 4].

Повномасштабне російське вторгнення в Україну стало потужним каталізатором волонтерського руху, який перетворився на масове, системне та суспільно значуще явище, що суттєво вплинуло на соціальну стабільність та обороноздатність країни. У 2022 році волонтерський рух переріс у складну та масштабну справу – забезпечення всім необхідним української армії та реагування на інші виклики, зумовлені агресією проти України. В Україні волонтери стали потужною силою підтримки армії, переселенців, медичних закладів. Роль волонтерства на сучасному етапі дає підстави розглядати його як складову соціальної безпеки України, а також врахувати при розробці соціальної доктрини як нового нормативного документу стратегічного значення, заснованого на людиноцентристському підході до державної політики України, доцільність якого переконливо обґрунтовують А. Колот, Г. Лопушняк та М. Власенко [69].

Згідно даних опитування (8-15 серпня 2024 року) 71% українців долучився до волонтерської допомоги у формі фінансової, фізичної чи комбінованої підтримки Збройних Сил України (ЗСУ), тимчасово переміщених осіб або людей, які постраждали від війни (частина респондентів надавали допомогу одноразово, інші – регулярно діяли кілька разів) [70].

Отже, війна спричинила безпрецедентний рівень залучення населення до волонтерської діяльності, до якої долучилися громадяни різного віку та соціального статусу без попереднього досвіду, бізнес, «третій сектор» і діаспора. Така ситуація пояснюється тим, що кризові процеси в країні та повномасштабна російська агресія поставили під загрозу існування України як національної держави, і волонтерська діяльність стала потужним способом самоорганізації небайдужого населення [8, с. 16, 17].

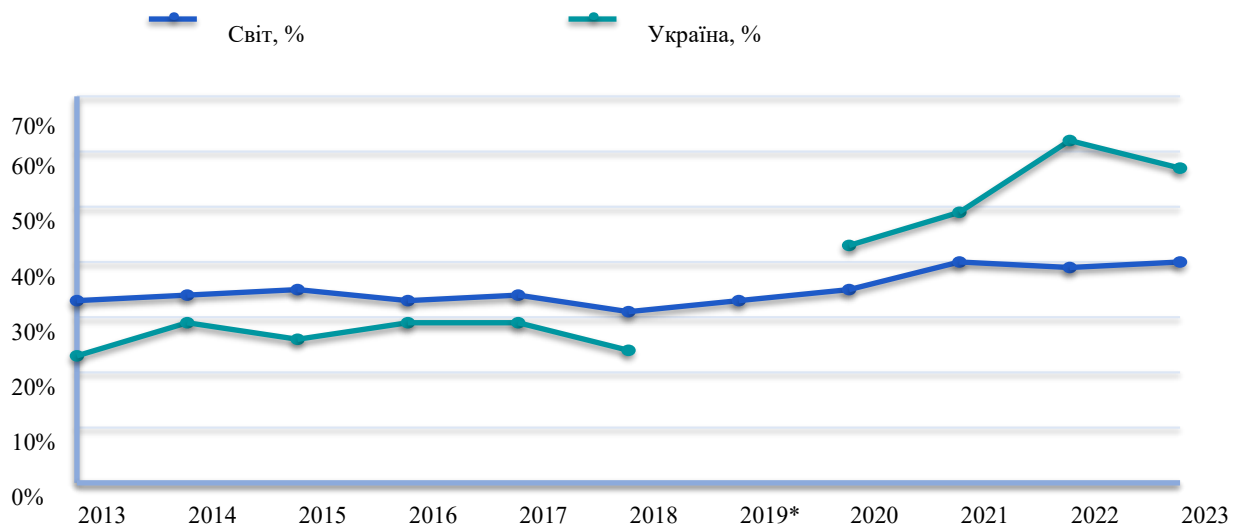
Війна зумовила й нову хвилю цифрової трансформації волонтерської діяльності: активне використання онлайн платформ для збору коштів, використання соціальних мереж для координації діяльності волонтерів, електронні сервіси звітності та комунікації. Це сприяло підвищенню масштабності та прозорості волонтерського руху. Соціологічні дані підтверджують, що у 2022 році волонтерський рух в Україні набув загальнонаціональних масштабів. Про це свідчить *World Giving Index (WGI)*, згідно з яким Україна посіла 10 місце серед 119 держав-учасниць Індексу. У 2023 році Україна здобула друге місце [71], а у 2024 – сьоме [72]. Цікаво, що згідно WGI-2024, 77% дорослого населення засвідчили, що допомагали особисто незнайомим особам, 67% перераховували благодійну допомогу (в 2023 – 64%), а 27% долучилися до громадських організацій. Отже, фактичний рівень особистої залученості до надання допомоги є досить високим (у візуальному вигляді інформація надана на рис. 2.2 та 2.3).

Рисунок 2.2 – Волонтерська активність в Україні 2022-2024

Джерело: розроблено за даними World Giving Index [71; 72]

ДИНАМІКА ЗНАЧЕНЬ WORLD GIVING INDEX У СВІТІ ТА УКРАЇНІ (2013–2023 рр.)

* Примітка: у 2019 р. дані для України відсутні

Рисунок 2.3 – Динаміка індексу благодійності у світі та в Україні в 2013–2023 рр.

Джерело: розроблено за матеріалами [19]

Про високий рівень громадянської відповідальності та формування волонтерської культури свідчать дані національного репрезентативного опитування, наведені на рис. 2.4 [11].

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

Дані опитування населення України (16+ років), 2024 рік

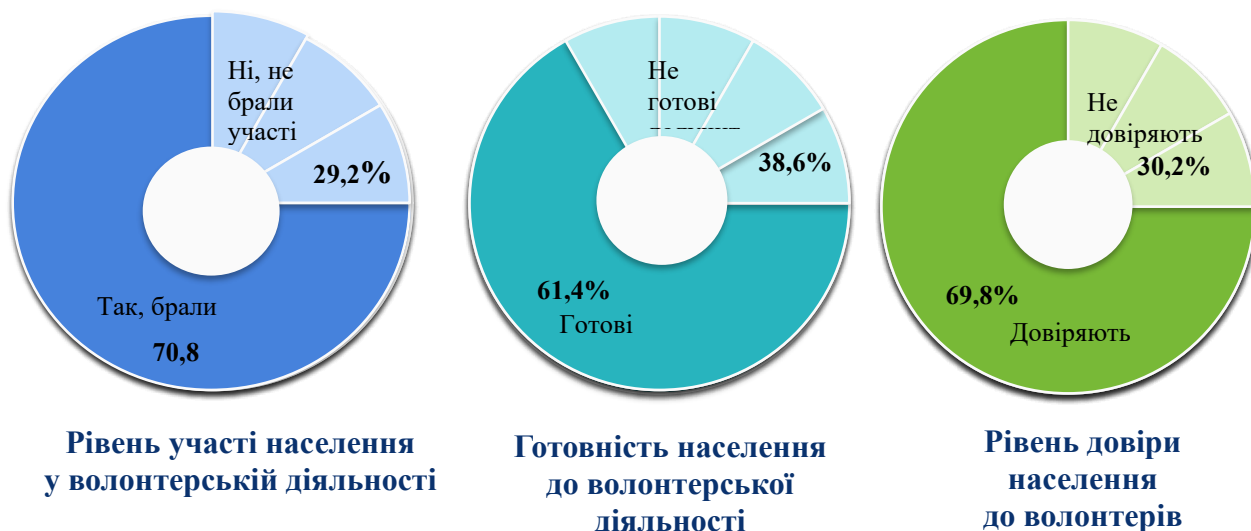

Рисунок 2.4 – Показники рівня громадянської відповідальності та формування волонтерської культури

Джерело: розроблено за даними Info Sapiens [11]

Респонденти демонструють готовність діяти й надалі: 70,8% опитаних наразі долучаються до волонтерської допомоги, а 78,9% декларують готовність продовжувати навіть якщо війна триватиме понад п'ять років. Звісно, слід зважати на фактор соціальної бажаності, тобто отримані результати варто розглядати радше як відображення ціннісних установок, а не як точний індикатор.

У цілому, виявлені тенденції свідчать про значний мобілізаційний потенціал волонтерського руху в Україні [11], яка продовжує входити до п'ятірки країн із найбільшим зростанням рівня благодійності за останнє десятиліття [72]. Для порівняння: у 2010 році волонтерську діяльність провадили 5 % населення, у 2012 – 10 %, у 2015 – 13%, у 2016 – 14%, у 2017 – близько 12%, у 2018 році – 18%

(найвищий рівень за регіонами – у західних і центральних областях України (21% і 22% відповідно); за віком – серед молоді (у 2018 році волонтерську діяльність провадили 24% осіб віком 14-35 років) [39] (див.: узагальнені дані на рис. 2.5).

Динаміка участі населення України у волонтерській діяльності (2010–2018 рр.)

Рисунок 2.5 – Динаміка зростання залученості до волонтерської діяльності в Україні (2010-2018 рр.)

Джерело: розроблено на основі даних, наведених у Концепції Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності [39]

Разом з цим, відбулася швидка інституціоналізація волонтерського руху: зросла кількість офіційно зареєстрованих волонтерів [73]; створилися численні волонтерські штаби, фонди, координаційні центри; поступово налагоджується взаємодія між волонтерами, державою та міжнародними партнерами.

За інформацією Державної податкової служби України, у Реєстрі волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ [74] (далі – Реєстр волонтерів) станом на початок грудня 2025 року записані 11 792 особи, і це на 11 %

більше, ніж у 2024 році; а у 2024 році чисельність волонтерів, зареєстрованих у реєстрі, зросла на 50% порівняно до попереднього періоду [75]. За даними OpenDataBot, у Реєстрі волонтерів станом на кінець 2024 р. були понад 10454 зареєстровані волонтери, що майже в півтора разу більше за початок року [76].

Отже, як бачимо, офіційна реєстрація волонтерів зростає, однак значно більше людей не реєструється формально, але активно надають волонтерську допомогу. І хоча Реєстр волонтерів за колом осіб є обмеженим й охоплює лише тих волонтерів, які належать до воєнного волонтерського руху, очевидно, що дані Реєстру розходяться із результатами опитування настільки, що це не можна пояснити похибкою дослідження або технічними проблемами, пов'язаними із внесенням відомостей до Реєстру. Відповідно, проблема подальшої формалізації волонтерської діяльності потребує окремого дослідження.

Аналіз ключових напрямів волонтерського руху в Україні в умовах викликів сьогодення свідчить, що до них належать: (1) допомога армії: забезпечення військових амуніцією, дронами, автомобілями, медикаментами, продуктами харчування; виготовлення необхідного обладнання руками волонтерів; (2) гуманітарна допомога: збір коштів, засобів захисту, їжі, медикаментів; підтримка цивільного населення, його евакуація, забезпечення тимчасовим житлом, ліками; організація місць проживання та підтримки; (3) допомога в ліквідації наслідків атак: підтримка постраждалого населення, при необхідності допомагами з розборкою завалів внаслідок вибухів; допомога з перевезенням постраждалих; (4) медична допомога: навчання тактичної медицини, організація постачання ліків та перевезення поранених; (5) логістика та інформаційна допомога: координація евакуації, перевезень; інформаційний супровід про потреби; (6) психологічна підтримка: робота з ветеранами, переселенцями, родинами військових та жертвами насильства; (7) відбудова зруйнованої інфраструктури: допомога у ремонті житла, шкіл, лікарень; (8) соціальна допомога у громадах: підтримка літній людей, сімей з дітьми; робота з вразливими групами населення; (9) освітні ініціативи: навчання дітей, допомога з адаптацією школярів і студентів до нових умов та окремі інші.

Таким чином, повномасштабна війна суттєво підвищила роль волонтерського руху та рівень суспільної довіри до волонтерського сектору. Волонтери сприймаються як орієнтовані на реальні потреби, прозорі, ефективні, некорумповані – ці фактори сприяють активному залученню фінансових ресурсів та активній підтримці з боку бізнесу та населення. Для населення волонтерська діяльність стала формою солідарності та взаємної підтримки, засобом збереження соціальної єдності та способом подолання власного страху та тривоги, тобто з початком повномасштабної війни волонтерський рух виконує не лише праксіологічну, а й важливу соціально-психологічну функцію [2, с. 2-7].

З огляду на викладене вище можна стверджувати, що соціальний стан волонтерської діяльності в Україні на сьогодні характеризується масовою участю населення (за різними даними – від 60% до 80% [10, с. 2]); значною роллю волонтерів в забезпеченні життєдіяльності суспільства під час війни й потенціалом до системного розвитку, особливо в соціальному та цивільному секторах після війни; істотним зростанням кількості зареєстрованих волонтерів, але, разом з тим, ще більшою кількістю неформальної діяльності; проблемами в правовому та інституційному регулюванні, що будуть розглянуті далі у межах цього дослідження.

Під впливом війни волонтерський рух суттєво диверсифікувався, внаслідок чого волонтерство стало комплексною системою соціального реагування, що демонструє високий рівень гнучкості, оперативності та самоорганізації. Повномасштабна агресія проти України стала вирішальним фактором активізації волонтерського руху в Україні, перетворивши його на важливого партнера держави у кризовому управлінні, ключовий елемент національної стійкості та соціальної мобілізації, що свідчить про здатність українського суспільства до відповідальності та солідарності.

2.2 Організація діяльності волонтерів та роль волонтерських організацій на сучасному етапі розвитку волонтерства в Україні

Волонтерська діяльність як вагома складова громадянського суспільства, що сприяє розвитку соціальних ініціатив, підтримці найбільш уразливих груп та оперативному реагуванню на суспільні потреби, здійснюється інституціоналізовано. При чому, важливим чинником, що стимулює розвиток волонтерства, є діяльність волонтерських організацій, які відіграють ключову роль у формуванні, організації та підтримці волонтерського руху на різних рівнях.

Особливості інституціоналізації волонтерської діяльності, правові та організаційні основи діяльності волонтерів визначаються на законодавчому рівні, передовсім, у відповідних положеннях Закону України «Про волонтерську діяльність» [26] та інших дотичних актів законодавства України, що будуть проаналізовані у цьому підрозділі роботи. Питання організації волонтерської діяльності докладно розкриваються у посібниках та іншій навчально-методичній літературі [4; 10; 16; 77]. Зокрема, цінним джерелом інформації виступає «Путівник з волонтерства в Україні: законодавство, менеджмент, найкращі практики» [10], а також інші методичні матеріали Нацсоцслужби [54].

Згідно Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтер є фізичною особою, яка «добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги» [26]. Такий підхід у цілому відповідає визначенню волонтера, що надається у Європейській хартії прав та обов'язків волонтерів, де вказується, що волонтер – це особа, яка здійснює діяльність на благо суспільства за власним бажанням. Ця діяльність реалізується з некомерційної метою та сприяє особистісному розвитку волонтера, який присвячує свій час та енергію загальному благу без фінансової винагороди [15].

Як передбачено ст. 7 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерами можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах й мають дієздатність [26]. Важливо

наголосити, що волонтери, які не є громадянами України, здійснюють волонтерську діяльність в Україні через інституції, які залучають до своєї діяльності волонтерів, перелік яких розміщений на офіційному сайті Нацсоцслужби й станом на березень 2026 року нараховував більше 2370 організацій [78].

Законом України «Про волонтерську діяльність» закріплено основні права й обов'язки волонтерів (див.: частини 4, 5 ст. 7 Закону) [26]. Волонтери можуть займатися волонтерством індивідуально (самостійно), за окремими передбаченими законодавством виключеннями, або долучатись до діяльності організації чи установи (на підставі укладеного з нею договору про провадження волонтерської діяльності, або без такого договору) (див.: ст. 2 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26]). Відповідний примірний договір міститься у Методичних рекомендаціях щодо особливостей укладання договору про провадження волонтерської діяльності, які розміщено у відкритому доступі на сайті Нацсоц служби [79].

Важливо наголосити, що волонтерів можуть залучати лише неприбуткові організації та установи, такі як благодійні організації, громадські об'єднання, державні органи, ОМС, державні чи комунальні підприємства, установи, організації тощо [10, с. 6]. Такі організації мають перебувати у Реєстрі неприбуткових установ та організацій, як прямо передбачено ст. 5 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26].

При цьому, організації, які реалізують волонтерські проекти й ініціативи (волонтерські організації) за законодавством України можуть мати різні організаційно-правові форми, зокрема, вони можуть бути зареєстровані як громадська організація, тобто громадське об'єднання, засновниками та членами якого є індивіди, створене з метою здійснення та захисту прав і свобод або задоволення інтересів у різних сферах суспільного життя [43]; благодійна організація – неприбуткове об'єднання, основною метою діяльності якої є благодійна діяльність [42]; благодійний фонд – неприбуткова організація, що акумулює фінансові ресурси для реалізації соціальних, благодійних та інших гуманітарних ініціатив.

Отже, в Україні сформувався значний масив волонтерських ініціатив: від мереж локальних волонтерських штабів і неформальних груп до великих прозорих благодійних фондів. Вони виступають основними координаторами та рушійною силою цього процесу, забезпечуючи волонтерів необхідними ресурсами, інформацією та організаційною підтримкою. Частина волонтерських організацій перетворилися на системні адміністративні структури, що спеціалізуються на закупівлі, логістиці, навчанні, інші сфокусувалися на гуманітарній допомозі чи довготривалих соціальних програмах. Серед них можна виділити низку організацій і волонтерських проєктів, які є лідерами волонтерського руху в країні та визначають його основні тенденції (див. Додаток до цієї роботи).

Аналіз діяльності таких організацій свідчить, що вони працюють за різноманітними моделями, серед яких закупівельна та логістична модель, які передбачає централізовану закупівлю, зберігання на складах та доставку на фронт або деокуповані території гуманітарної та іншої благодійної допомоги; платформна (франчайзингова) модель, яка передбачає роботу з міжнародною донорською спільнотою та українською діаспорою; соціальна модель, яка охоплює психологічну допомогу, реабілітацію, адаптацію ВПО; модель координаційного мережування, що передбачає створення координаційних платформ, координацію запитів з врахуванням потреб, запровадження цифрових інструментів збору інформації та координації діяльності для уникнення дублювання.

Слід наголосити, що саме громадські організації чи інші інституції, які залучають волонтерські ініціативи, створюють умови для їх розвитку в різних сферах як на локальному й національному рівнях, так і у сфері реалізації міжнародних проєктів. Вони сприяють належному визнанню ролі волонтерства, активно пропагуючи його через медіа-кампанії, нагороди та публічні заходи, що демонструють важливість безкорисливої допомоги.

Як справедливо зазначають укладачі різноманітних посібників з волонтерства [4; 10; 16; 77], запорукою успішної реалізації волонтерського проєкту чи програми є ефективний волонтерський менеджмент. Він охоплює такі етапи (елементи) як створення волонтерських програм; залучення та відбір

волонтерів; систему адаптації та підтримки мотивації волонтерів; здійснення супроводу, оцінювання результатів діяльності та визнання внеску волонтерів; а також питання безпеки під час волонтерської діяльності [10, с. 27-46]. Так, задля кращої адаптації волонтерів, організації, які залучають їх до своєї діяльності, зазвичай готують своєрідні пам'ятки, де надають коротку інформацію щодо організації та її волонтерського крила, перелік прав і обов'язків волонтера та правила поведінки при здійсненні волонтерської діяльності. Також, згідно ч. 2 ст. 5 Закону України «Про волонтерську діяльність», інституції, які залучають волонтерів, можуть видавати їм посвідчення, що засвідчують їх особу та вид волонтерської діяльності у рамках певної організації [26].

Під час виконання волонтерських проєктів організація, що їх імплементує, здійснює регулярний супровід волонтерів, упродовж усього часу їх залучення. Це допомагає запобігти вигоранню та підвищити мотивацію, забезпечує можливість оперативного зворотного зв'язку із волонтером і вчасного надання йому потрібної допомоги. Серед інструментів супроводу – спостереження за роботою волонтерів, психоемоційна підтримка, індивідуальні чи групові зустрічі, менторська підтримка з боку менеджерів чи інших досвідчених фахівців організації [10, с. 41, 42].

За результатами імплементації волонтерського проєкту зазвичай проводиться його оцінювання, що, серед іншого, охоплює збір відгуків і вражень від самих волонтерів, а також від бенефіціарів. Слід наголосити, що власне волонтерські організації виступають посередниками між волонтерами та тими, хто потребує допомоги. Отримувачами волонтерської допомоги можуть бути як люди, так і неприбуткові організації. За їх бажанням укладається договір, який містить опис та період надання волонтерської допомоги; права та обов'язки сторін, відповідальність за заподіяння збитків (див. ст. 10 Закону України «Про волонтерську діяльність») [26]. По закінченні проєкту волонтери можуть отримати підтвердження їх досвіду: рекомендаційний лист, сертифікат (зразок можна знайти на сайті Нацсоцслужби [80]), подяку тощо, а також підтримувати зв'язок з організацією і у подальшому.

В умовах повномасштабного вторгнення одним з найбільших викликів у волонтерської діяльності є безпека, вимоги щодо забезпечення якої викладені у ч. 3 ст. 5 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26]. Безпека волонтерів охоплює, зокрема, такі аспекти як фізична та психологічна безпека, захист персональних даних, запобігання витоку інформації про волонтерів, шахрайству й переслідуванням.

Важливим елементом фізичної безпеки є страхування життя і здоров'я на період провадження волонтерської діяльності. Така можливість передбачена ч. 2 ст. 5 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26], однак, варто наголосити, що йдеться саме про відповідне право, а не обов'язок організацій та установ, і це потребує перегляду в умовах повномасштабної війни проти України. Слід окремо наголосити, що з урахуванням ступеню ризиків, які постають перед воєнним волонтерським рухом, передбачено виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в зоні бойових дій чи збройних конфліктів, та вказує її розмір. Порядок здійснення такої одноразової грошової допомоги волонтерам чи членам їх сімей регулюється на рівні Постанови КМУ [81]. Такий підхід законодавця є важливою гарантією соціального захисту волонтерів та членів їх сімей, втім на практиці виникають непоодинокі складнощі зі встановленням факту заподіяння шкоди життю та здоров'ю волонтера саме в районі бойових дій, і, відповідно, призначенням відповідних виплат.

Застосування методу SWOT-аналізу до діяльності розглянутих в цій роботі організацій та волонтерських проєктів (див. Додаток) дозволяє виділити серед сильних сторін волонтерських організацій такі, як: масштаб їх діяльності та швидкість реагування на потреби; гнучкість та застосування інноваційних технологій, застосування краудфандингу, ІТ – ринків; висока суспільна довіра, що стимулює пожертви. Слід наголосити, що волонтерські організації можуть впливати на розвиток законодавства щодо волонтерства, здійснюючи адвокацію необхідних зміни для покращення умов волонтерської діяльності. Вони сприяють

розробці та просуванню законодавчих ініціатив, які передбачають надання волонтерам правової та соціальної підтримки, а також вдосконалення державної політики, спрямованої на підтримку волонтерських ініціатив.

До слабких сторін та ризиків, відповідно, можна віднести можливе дублювання зусиль; фізичне та психологічне вигорання волонтерів, що призводить до браку людських ресурсів для довгострокових програм; невизначеність щодо окремих питань податкового регулювання, бухгалтерського обліку, правового статусу волонтера; відсутність стабільного фінансування та залежність від донорів та окремі інші. Певну вразливість діяльності волонтерських організацій становлять питання прозорості й підзвітності, адже частина зборів може йти через неформальні канали (зокрема, т.з. «банки волонтерів»). При цьому, як вже зазначалось, частина волонтерів здійснюють свою діяльність стихійно, не мають офіційного статусу, діють від власного імені та лишаються поза формальними реєстрами, у тому числі, Реєстром волонтерів [73]. У частині взаємодії волонтерських організацій з державою та міжнародними донорами, можна відзначити приклади успішної координації, але є потреба у правовому регулюванні та формалізації партнерств. Результати здійсненого SWOT-аналізу систематизовано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – SWOT-аналіз волонтерського сектору в Україні

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ СЕКТОР		
СИЛЬНІ СТОРОНИ (S)	МАСШТАБ ДІЯЛЬНОСТІ	Широке охоплення населення та ініціатив
	ШВИДКІСТЬ РЕАГУВАННЯ	Оперативна відповідь на виклики та потреби
	ГНУЧКІСТЬ	Адаптивність до змін
	ІННОВАЦІЙНІСТЬ	Новітні рішення та технології
	КРАУДФАНДИНГ ТА ІТ	Цифрові платформи та інструменти
	СУСПІЛЬНА ДОВІРА	Підтримка з боку громадян
СЛАБКІ СТОРОНИ ТА РИЗИКИ (WT)	ДУБЛЮВАННЯ ЗУСИЛЬ	Недостатня координація між організаціями та ініціативами
	ВИГОРАННЯ ВОЛОНТЕРІВ	Фізичне та емоційне навантаження

Продовження таблиці 2.1

	БРАК РЕСУРСІВ	Недостатність людських та інших ресурсів для розвитку
	ПРАВОВА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	Нерозв'язані питання правового статусу волонтерів, обліку, звітності та оподаткування
	НЕСТАБІЛЬНЕ ФІНАНСУВАННЯ	Залежність від донорів
	ВРАЗЛИВІСТЬ ПРОЗОРОСТІ	Ризики довіри через недостатню підзвітність
	НЕФОРМАЛЬНІСТЬ І СТИХІЙНІСТЬ	Спонтанність рішень, реагування на поточні потреби, відсутність стратегії розвитку
	ВІДСУТНІСТЬ ФОРМАЛІЗАЦІЇ	Відсутність офіційної реєстрації, перебування у реєстрах, формалізації партнерств
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ (О)	ПОСИЛИТИ КООРДИНАЦІЮ	Формування регіональних координаційних центрів
	СТАНДАРТИЗУВАТИ ЗВІТНІСТЬ	Єдині стандарти фінансової звітності та транспарентності
	ДИВЕРСИФІКУВАТИ ФІНАНСУВАННЯ	Зменшення залежності від одного джерела (донора)
	ВРЕГУЛЮВАТИ ПРАВОВІ ПИТАННЯ	Чіткі та зрозумілі податкові правила, вдосконалення правового статусу волонтерів
	РОЗВИВАТИ ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ	Цифрові рішення для мобілізації ресурсів, прозорого звітування та моніторингу потреб у допомозі

Джерело: розроблено на основі авторського SWOT-аналізу волонтерської діяльності

Здійснене дослідження дозволяє дійти висновку, що задля підвищення стійкості та ефективності сектору громадських організацій, який залучає до своїх проєктів волонтерів, доцільно посилити координацію, зокрема, шляхом створення регіональних координаційних центрів; стандартизувати звітність та прозорість через запровадження уніфікованих стандартів фінансової звітності, що необхідно для доступу до великих донорських грантів; диверсифікувати джерела фінансування, зокрема, через поєднання індивідуальних донатів з грантами та

комерційними партнерствами; врегулювати податкові та правові питання щодо волонтерів та благодійних фондів; розвивати цифрові платформи для мобілізації ресурсів, прозорих звітів та моніторингу потреб.

У цілому, волонтерський сектор сьогодні, будучи ефективним гнучким інститутом громадянського суспільства, потребує більшої координації, інституційної підтримки та стандартизації звітності задля трансформації потужної енергії волонтерської діяльності в довгострокові системні рішення для післявоєнного відновлення країни.

2.3 Проблеми розвитку волонтерської діяльності

Реалії сьогодення України, зокрема необхідність протистояти зовнішній збройній агресії та водночас проводити системні реформи задля забезпечення євроінтеграційного процесу, свідчать, що забезпечення стійкості волонтерського руху є складним, але критично важливим завданням, яке вимагає всебічної взаємодії інститутів громадянського суспільства з державою. Йдеться, серед іншого, про подальшу інституціоналізацію волонтерської діяльності, удосконалення відповідного законодавства, належну координацію дій і супровід волонтерів. Окреме місце посідає необхідність регулярного збору та аналізу достовірних даних щодо кількісних показників та якісної (соціально-демографічної) складової волонтерського руху в Україні з метою вироблення адекватних управлінських рішень.

Аналіз сучасних академічних джерел [1; 2; 8; 20; 82; 83], а також практичних аспектів діяльності волонтерських організацій дозволяє виокремити нормативно-правові та адміністративні, фінансово-економічні, соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні виклики, які перешкоджають ефективному розвитку волонтерського сектору та потребують окремого дослідження, які схематично зображені на рис. 2.6.

Основні виклики у сфері волонтерської діяльності

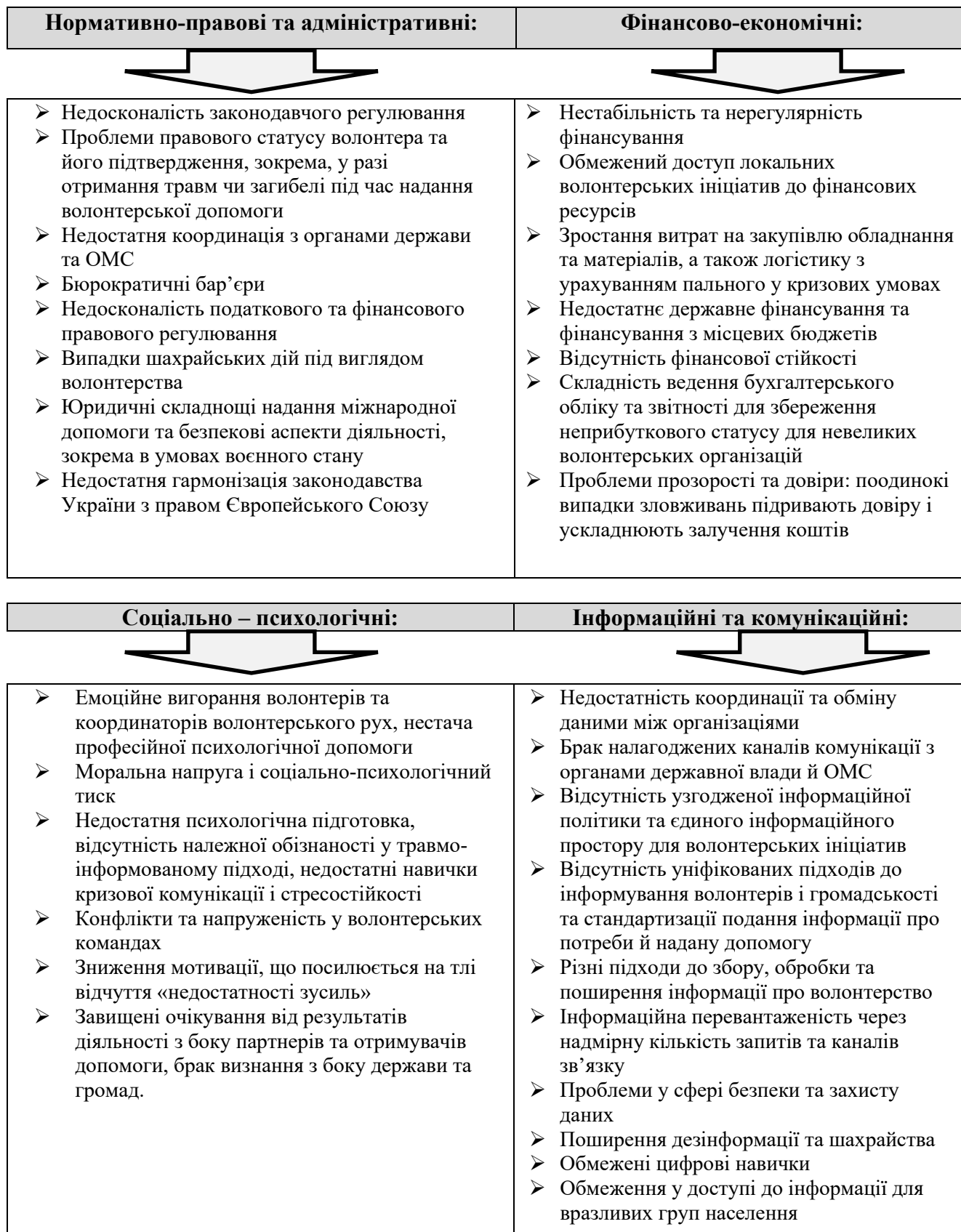

Рисунок 2.6 – Основні виклики щодо волонтерської діяльності в Україні в сучасних умовах

Джерело: розроблено на основі [1; 2; 8; 20; 82; 83]

Нормативно-правові проблеми розвитку волонтерської діяльності охоплюють сукупність законодавчих та організаційних питань, серед яких значне місце посідає недосконалість та фрагментарність правового забезпечення, що не відповідає реаліям часу [84; 85]. В. Сірко акцентує увагу на необхідності вдосконалення чинного законодавства в частині юридичної допомоги, забезпечення безпеки, врегулювання конфліктних ситуацій, чого потребує волонтерська спільнота [86, с. 128, 129]. З іншого боку, через брак соціально-правового захисту серед волонтерської спільноти зустрічаються випадки шахрайства, а це загрожує втратою довіри населення.

Відсутність чітких правил щодо оподаткування призводить до розбіжностей у тлумаченні окремих норм волонтерами та податковими органами. Це породжує невизначеність та конфлікти, які гальмують волонтерську діяльність і знижують мотивацію до неї. Відповідно, існує потреба в уточненні податкового законодавства та запровадженні спеціального податкового режиму задля створення умов для ефективного функціонування волонтерів.

У цілому, серед основних нормативно-правових та адміністративних проблем можна виділити такі:

1. Недосконалість законодавчого регулювання, зокрема, Закон України «Про волонтерську діяльність» не деталізує окремі види сучасного волонтерства (онлайн, міжнародне, кризове тощо); не завжди чітко розмежовує статус волонтера і благодійника.

2. Проблеми правового статусу волонтера, зокрема у разі травм чи загибелі волонтера, особливо у зонах бойових дій, правовий захист часто недостатній внаслідок відсутності єдиного документу, що підтверджує статус волонтера, та чітких гарантій соціального захисту.

3. Недостатня координація з державою внаслідок відсутності єдиного державного органу координації волонтерської діяльності, чітких механізмів партнерства між державою та волонтерськими організаціями, що призводить до дублювання допомоги чи прогалин у підтримці.

4. Бюрократичні бар'єри, зокрема складні процедури реєстрації волонтерських організацій, отримання статусу неприбутковості та інші адміністративні перешкоди, що гальмують розвиток волонтерського руху, який вимагає швидких рішень, а законодавство не завжди сприяє цьому.

5. Податкові та фінансові труднощі, зокрема ризик притягнення волонтерів до відповідальності через нечіткі фінансові норми: складнощі з оподаткуванням благодійної допомоги, ввезенням гуманітарної допомоги, фінансовою звітністю для невеликих волонтерських ініціатив; підозра у вчиненні під виглядом волонтерства шахрайських дій.

6. Міжнародні та безпекові аспекти діяльності, зокрема, законодавство не завжди адаптовано до умов воєнного стану, внаслідок чого належного нормативно-правового регулювання потребують питання залучення іноземних волонтерів, перетину кордону з гуманітарними вантажами, перебування волонтерів у зоні бойових дій тощо.

Окремо слід зупинитися на питаннях євроінтеграції України і пов'язаних з цим викликів. У контексті євроінтеграції України необхідно не тільки удосконалити вітчизняне законодавство, а і здійснити гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами [87].

Гармонізація законодавства – це процес поступового наближення національних законів до норм, принципів і стандартів Європейського Союзу з метою забезпечення сумісності української правової системи з європейською для полегшення співпраці, інтеграції та взаємного визнання правових норм. До основних документів, які визначають напрями гармонізації, належать: Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.) – головна правова основа, яка містить положення про розвиток громадянського суспільства, соціальної політики, прав людини та свободу об'єднань; Європейська хартія основних прав (2000 р.), яка гарантує свободу асоціацій, право на волонтерську і громадську діяльність і Рекомендації Ради Європи та Єврокомісії щодо підтримки добровольчої діяльності.

У цьому контексті, Закон України «Про волонтерську діяльність» [26] загалом відповідає базовим європейським підходам, однак потребує подальшого

вдосконалення. Йдеться, передусім, про впровадження стандартів соціального захисту: на національному рівні не запроваджено чіткої і обов'язкової системи страхування волонтерів; слабо врегульовані питання компенсації, соціального захисту та сертифікації; не розроблені механізми державного визнання волонтерського стажу.

В Україні слід забезпечити подальшу імплементацію ключових європейських принципів волонтерської діяльності, а саме: юридичний захист волонтера, що охоплює, зокрема, страхування, відповідальність організацій, захист від дискримінації; визнання волонтерської діяльності державою, включно з сертифікацією, визнанням стажу соціальної діяльності, зарахуванням досвіду; рівність доступу до волонтерства незалежно від статі, віку, національності чи статусу; прозорість організацій, що передбачає звітність, офіційну реєстрацію, контроль за джерелами фінансування тощо.

Автори монографії «Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи» наголошують, що важливим аспектом гармонізації є впровадження принципів субсидіарності та партнерства [87], що має вагоме значення для створення сприятливих умов розвитку волонтерського сектору. Крім того, європейський досвід свідчить про доцільність інституційної підтримки волонтерської діяльності через національні програми, освітні ініціативи та інформаційні платформи підтримки. Гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами у сфері волонтерської діяльності є необхідною передумовою розвитку громадянського суспільства та інтеграції України до ЄС. Це дозволить зміцнити правовий статус волонтерів, забезпечити їх соціальні гарантії й підвищити ефективність волонтерських ініціатив у післявоєнному відновленні України.

Усе вищесказане дозволяє зробити висновок, що до шляхів гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами передовсім належать: оновлення законодавства відповідно до рекомендацій ЄС та Ради Європи; формування єдиної національної бази волонтерських організацій за чіткими прозорими критеріями; прозора система реєстрації; введення механізму

сертифікації волонтерської діяльності (як у країнах ЄС – *Europass, YouthPass*); розширення соціальних гарантій для волонтерів, зокрема тих, хто працює в зоні бойових дій; імплементація стандартів прозорості – обов’язкові фінансові звіти, аудит, етичні кодекси. Гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами сприятиме важливим змінам у подальшому розвитку волонтерської діяльності, серед яких: підвищення довіри суспільства до волонтерських організацій; розширення міжнародного партнерства та доступу до грантів ЄС; юридичний захист волонтерів і визнання їхнього внеску у розвиток держави та формування єдиного європейського правового простору для волонтерського руху. Вже згадувана вище Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку волонтерської діяльності до 2030 року зіставляє рівні волонтерства в Україні та ЄС, що добре ілюструє прагнення адаптувати українське регулювання до європейських підходів [39].

Фінансово-економічні проблеми волонтерської діяльності є одним із значущих факторів стримування волонтерської діяльності. Їх подолання потребує системних змін у державній політиці, посилення партнерства з бізнесом та розвитку фінансової культури та прозорості у волонтерському середовищі.

Згідно Аналітичного звіту ICAP Єднання «Волонтерський рух в Україні: проблеми та потреби», фінансово-економічні проблеми волонтерської діяльності охоплюють комплекс труднощів, пов’язаних з розподілом, залученням та поділом ресурсів, які безпосередньо впливають на сталість та ефективність волонтерських ініціатив. Складність механізмів, непередбачуваність змін у нормативному регулюванні часто виводять волонтерську діяльність в напівофіційну зону (прикладом можуть бути збори на потреби військових на приватні рахунки фізичних осіб), що призводить до недооцінки державою внеску волонтерів та зменшує можливості для залучення додаткових ресурсів [88].

Вже зазначалось, що Закон України «Про волонтерську діяльність» визначає принципи діяльності волонтерства, включаючи підходи до джерел фінансування, компенсації витрат та взаємодії з державою [26], але відсутність чіткого регулювання економічних основ здійснення волонтерства у законі не

сприяє усуненню передумов виникнення фінансових проблем у практичній діяльності.

До ключових фінансово-економічних проблем у волонтерському русі належать: (1) нестабільність фінансування, адже волонтерська діяльність переважно базується на добровільних пожертвах, фінансові надходження мають нерегулярний характер, що тягне за собою ускладнення стратегічного планування; (2) лімітований доступ до фінансових ресурсів, що передовсім стосується локальних волонтерських ініціатив, які не мають доступу до грантів і не можуть конкурувати з великими фондами; (3) зростання витрат у кризових умовах, оскільки в умовах воєнного стану різко зростають витрати на закупівлю обладнання та матеріалів, паливе, логістику, і досить часто витрати перекладаються на самих волонтерів; (4) недостатнє державне фінансування, адже державна підтримка волонтерів носить обмежений, разовий або формальний характер і не охоплює операційні витрати організацій; (5) відсутність фінансової стійкості, оскільки більшість організацій не мають фінансових резервів і залежать від одного джерела фінансування; (6) додаткові та фінансові труднощі, що охоплюють, серед іншого, складність ведення бухгалтерського обліку та звітності для збереження неприбуткового статусу для невеликих волонтерських організацій, внаслідок чого створюються ризики фінансових санкцій; (7) проблеми прозорості та довіри, адже поодинокі випадки зловживань підривають довіру донорів і ускладнюють залучення коштів.

Соціально-психологічні проблеми розвитку волонтерської діяльності пов'язані з емоційним навантаженням, особливо в умовах війни, мотивацією волонтерів, суспільним сприйняттям волонтерського руху та особливостями міжособистісної взаємодії.

Аналіз ключових публікацій, у тому числі, вже згадуваних дисертаційних досліджень у сфері психології волонтерської діяльності [1; 2; 60; 89], дозволяє виділити основні соціально-психологічні виклики, з якими стикаються волонтери, особливо під час війни: (1) емоційне вигорання волонтерів; йдеться, зокрема, про емпатійне сприйняття дійсності, високе навантаження без належного відпочинку,

постійний контакт із людським горем, травмами та втратами, відсутність професійної психологічної допомоги; (2) моральна напруга і соціальний тиск, що зумовлено, зокрема, осудом у разі припинення діяльності, почуттям провини за відпочинок або власні потреби; (3) недостатня психологічна підготовка, відсутність навичок кризової комунікації і стресової стійкості; (4) конфлікти та напруженість у волонтерських командах, зростання кількості міжособистісних конфліктів внаслідок перевтоми та емоційної напруги, відсутність чітких ролей та лідерства; (5) нестійка мотивація та розчарування на тлі масштабних викликів відчуття «недостатності зусиль», завищені очікування від результатів діяльності, брак визнання з боку держави та громад.

Слід наголосити, що соціально-психологічні проблеми волонтерської діяльності є серйозним викликом для сталого розвитку волонтерського руху в Україні, ігнорування яких призводить до виснаження людського ресурсу. Усвідомлення цього важливого фактору зумовили включення «волонтерського контексту» до державних та громадських ініціативи щодо ментального здоров'я населення. До прикладу, Всеукраїнська програма підтримки психічного здоров'я «Ти як?» включає спеціальну підготовку волонтерів, соціальних працівників, рятувальників, тренінги з психологічної допомоги та самодопомоги, розвиток стресостійкості населення в умовах війни. Ця програма запроваджена Урядом України й Координаційним центром психічного здоров'я і може розглядатися як частина державної політики у сфері підтримки ментального здоров'я для усіх, включно з тими, хто працює у кризових сферах, зокрема волонтерських [90]. Системна психологічна підготовка сприятиме довготривалій ефективності волонтерства в Україні.

Четвертим блоком викликів, що потребують аналізу, виступають інформаційні та комунікаційні проблеми розвитку волонтерської діяльності в Україні, які набули особливої гостроти в умовах війни. Ці виклики пов'язані з обміном інформацією, координацією дій та довірою в інформаційному просторі.

Закон України «Про волонтерську діяльність» встановлює нормативні основи прозорості та комунікації, закріплює обов'язок щодо доступу до інформації

про волонтерську діяльність та зобов'язує відповідні організації надавати повну і достовірну інформацію, пов'язану з наданням волонтерської допомоги (ст. 4 Закону) [26]. Концепція Державної цільової програми розвитку волонтерської діяльності до 2030 року окреслює державну політику у сфері комунікації і координації між органами влади та організаціями, що залучають волонтерів, зокрема йдеться про обмін даними, методиками та досвідом [39]. Елементи регулювання використання інформації та персональних даних, що стосуються волонтерської діяльності, частково прописані в Положенні про волонтерську діяльність у системі надання безоплатної правової допомоги [91], але цей нормативний акт стосується конкретної сфери. Отже, нормативно-правова основа інформаційно-комунікаційної складової волонтерської діяльності потребує удосконалення задля сприяння ефективній взаємодії між волонтерами, громадськими організаціями, державою та населенням.

Порівняльне дослідження звітів та аналітичних доповідей щодо стану волонтерства в Україні [8; 11; 20; 68; 88] дозволяє виокремити такі основні інформаційні та комунікаційні виклики, з якими стикаються волонтери: (1) недостатня координація між організаціями – громадські організації, які долучають до своїх проєктів волонтерів, часто працюють паралельно, без обміну даними, брак налагоджених каналів комунікації з органами влади; (2) відсутність стандартизованої інформаційної політики – відсутність уніфікованих правил інформування волонтерів та громадськості, єдиного інформаційного простору для волонтерських ініціатив, стандартів подання інформації про допомогу й потреби, адже дані про ресурси розкидані між соціальними мережами та окремими сайтами; різні організації демонструють неузгодженість у зборі, обробці та поширенні даних, внаслідок чого виникає ризик неповної або неточної інформації, що впливає на ефективність волонтерської діяльності; (3) інформаційна перевантаженість – надмірна кількість запитів, повідомлень та каналів зв'язку, внаслідок чого витрачається значний час на обробку інформації замість допомоги та зростає ризик втрат важливої інформації та помилок; (4) проблеми у сфері безпеки та захисту даних – відсутність чітких протоколів інформаційної безпеки, ризик витоку

інформації, особливо у воєнні часи, передача персональних даних волонтерів і отримувачів допомоги через незахищені канали волонтерів, що зумовлює зниження рівня довіри з боку суспільства та донорів; (5) поширення дезінформації та шахрайства – фейкові збори коштів, загроза підриву довіри до волонтерського руху загалом; (6) обмежені цифрові навички – ефективність масштабних волонтерських проєктів знижується через недостатнє володіння частиною волонтерів навичками роботи з цифровими платформами, онлайн звітністю тощо; (7) ускладнений доступ до інформації для вразливих груп – адресність допомоги унеможлиблюється через брак обізнаності населення, адже люди похилого віку, внутрішньо переміщені особи, мешканці прифронтових територій не знають, де шукати волонтерську допомогу і не завжди мають доступ до інтернету.

Інформаційні і комунікаційні проблеми у сфері волонтерської діяльності викликані обмеженим доступом до актуальної інформації, відсутністю єдиних платформ для обміну досвідом і даними, недостатньою міжсекторальною та міжорганізаційною координацією. Наслідком інформаційно-комунікаційних проблем може бути: неефективний розподіл ресурсів, дублювання волонтерських ініціатив, хаотичне розподілення допомоги, зниження швидкості регулювання, фізичне та психологічне перевантаження, зниження рівня довіри з боку суспільства та донорів, що веде до неефективного використання волонтерського потенціалу. Розв'язанню цих проблем сприятиме створення єдиної національної платформи для волонтерських ініціатив, стандартизації комунікаційних процесів та забезпечення безпеки персональних даних волонтерів.

Створення, адміністрування та розвиток такої інформаційно-аналітичної платформи передбачено ч. 2 ст. 4 Закону України «Про волонтерську діяльність» [26]. Така платформа до сьогодні не сформована, хоча чергове експертне обговорення концепції інформаційно-аналітичної платформи волонтерства було проведено Центром демократії та верховенства права в березні 2026 року [92]. Концепція, перш за все, пропонує інструменти взаємодії між організаціями та волонтерами з урахуванням підходів, вже напрацьованих громадським сектором: цифрових рішень (до прикладу, онлайн-ресурс «Волонтерська платформа» [93]

(див. більш докладно Додаток), механізмів координації, систем обліку активностей та інструментів комунікації між організаціями, управління даними та знаннями. Така платформа може стати базою для цифрової екосистеми підтримки волонтерства [92], що є інновацією для укріплення волонтерського руху в Україні.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1 Стратегічні напрями і перспективи розвитку національної системи волонтерського руху з врахуванням іноземного досвіду волонтерства

З початку російської агресії проти України у сфері волонтерської діяльності спостерігаються значні зміни. Пройшовши період «броунівського руху» та некоординованості, волонтерство поступово стає систематизованою сферою діяльності з визначеними, хоч і не завжди детально, правилами. Уряд й місцеві органи влади покращують умови розвитку волонтерської діяльності, надаючи певну фінансову та організаційну підтримку. Громадські організації, які реалізують волонтерські проєкти, професіоналізуються, зміцнюються та розширюють свої можливості. З урахуванням глобальних соціальних та екологічних викликів волонтерські проєкти все більше набувають міжнародного характеру. Технологічний розвиток також сприяє розширенню волонтерського руху, а соціальні мережі та онлайн-платформи забезпечують можливість активного залучення громадян. Відповідно, на сучасному етапі перспективи зміцнення волонтерського руху в Україні видаються доволі оптимістичними.

Слід наголосити, що розвиток національного волонтерського руху має відбуватись з урахуванням іноземного досвіду волонтерства, найбільш відомих і сталих практик волонтерської діяльності, які характеризуються глобальністю охоплення і міцним інституційним фундаментом та можуть бути запозичені для наслідування в Україні. Звичайно, що цей процес має відбуватися не шляхом простого перенесення (калькування) наявного досвіду, а в ході ретельної адаптації із урахуванням національного контексту та нормативної бази, що регулює питання соціальної політики, освіти, охорони здоров'я, економічної сфери та трудових відносин, державного управління, оборони, післявоєнного відновлення,

реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки внутрішньо переміщених осіб і біженців, спільнот, що представляють меншини тощо.

Говорячи про глобальний інституційний волонтерський рух, слід, передовсім, звернутись до вже згадуваної раніше у межах цієї роботи програми «Волонтери ООН» (англ. *UN Volunteers, UNV*), історія якої починається з першої згадки у 1968 році та розвивається до сьогодні, коли організація залучає тисячі волонтерів ООН та онлайн-волонтерів для підтримки системи ООН у справах миру та розвитку по всьому світу [94]. У 1970 році, Генеральна Асамблея ООН проголосувала за створення програми Волонтерів ООН, і це стало відправною точкою для цілеспрямованих зусиль із використання волонтерства для розвитку.

До 1971 року програма «Волонтери ООН» набрала першу когорту з 35 волонтерів. Їх було направлено до різних країн, включаючи Чад, Східний Пакистан (нині Бангладеш) та Єменську Арабську Республіку (нині Республіка Ємен). Вони працювали з такими агенціями і установами ООН, як Програма розвитку ООН, Дитячий фонд ООН та Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, закладаючи основу для подальшої діяльності. У 1972 році штаб-квартиру програми було перенесено з Нью-Йорка до Женеви, Швейцарія. До кінця 1976 року 285 волонтерів ООН працювали у 52 країнах, причому 65 % з них в найменш розвинених країнах. До кінця 1970-х років кількість волонтерів, які постійно працювали, перевищила 600 осіб. У 1985 році резолюцією Генеральної Асамблеї (ГА) ООН 5 грудня було проголошено Міжнародним днем волонтера заради економічного та соціального розвитку.

У другій половині 1980-х років відбувся зсув у бік гуманітарних зусиль, а на межі тисячоліть було запущено онлайн-сервіс волонтерства, який пропагував більш інклюзивну його форму. Завдяки цьому під час пандемії COVID-19, UNV стала важливим шлюзом для національних волонтерських талантів та онлайн-волонтерів. Тільки за перші місяці сотні національних волонтерів підтримували інформаційні кампанії, адвокацію, догляд за літніми людьми, послуги з відновлення психічного здоров'я, а пізніше – організацію вакцинації. Онлайн-

волонтери зробили свій внесок у загальносистемні зусилля з реагування шляхом картування даних, аналізу та поширення медичних повідомлень.

У 2023 році ГА ООН проголосила 2026 рік Міжнародним роком волонтерів за сталий розвиток та доручила Волонтерській організації ООН сприяти його впровадженню. Наприкінці 2024 року волонтерами ООН було понад 14 600 представників більш ніж 180 національностей, які працювали у 170 країнах у 59 агентствах ООН по всьому світу. Зріс і попит на онлайн-волонтерів: 23 000 осіб були залучені організаціями та партнерами ООН.

Отже, з моменту свого заснування, Волонтерська організація ООН значно зросла, демонструючи силу волонтерства у сприянні глобальному миру та розвитку від своїх ранніх ініціатив до нинішніх зусиль щодо подолання сучасних викликів. Основні етапи діяльності UNV візуалізовані на рис. 3.1.

Рисунок 3.1 – Основні етапи розвитку програми UN Volunteers

Джерело: розроблено за офіційними даними сайту UN Volunteers [94]

Особливий статус волонтерство має в США, де цей рух зародився ще в XIX столітті, а в часи Великої депресії 1930-х рр. його чисельність сягала 3 млн добровольців. У цей період у рамках політики «Нового курсу» була створена організація *Civilian Conservation Corps*, яка стала прообразом для багатьох пізніших, передусім, екологічно орієнтованих ініціатив [95].

Переживши кілька хвиль спаду і зростання, починаючи з 1990-х років волонтерський рух у США став масовим, охопивши більше половини дорослого населення; близько 80 % неурядових організацій існують саме завдяки роботі волонтерів, які представляють різні верстви населення, незалежно від освіти, професії чи рівня доходів. Для американців волонтерство є показником чеснот: воно стає перевагою при наймі, вступі до університетів та отриманні стипендій; допомога *pro bono* покращує репутацію і популярність фахівців. Волонтерська діяльність зараховується при визначенні трудового стажу на рівні з оплачуваною працею.

Волонтерський рух активно та послідовно підтримується урядом США. Найбільш яскравим прикладом є діяльність Корпусу миру (англ. *Peace Corps*) – незалежної агенції та програми уряду Сполучених Штатів, яка навчає та розгортає волонтерів у громадах країн-партнерів по всьому світу. Він був заснований у березні 1961 року указом Президента Джона Ф. Кеннеді та уповноважений Конгресом США у вересні наступного року. Офіційною метою Корпусу миру є допомога країнам, що розвиваються, шляхом залучення кваліфікованих працівників у сферах освіти, охорона здоров'я, підприємництва, просування прав і можливостей жінок, розвиток громад [96].

Волонтери Корпусу миру – це громадяни США, зазвичай з вищою освітою, яких призначають на конкретні проєкти у визначених країнах, виходячи з їхньої кваліфікації та досвіду. Після трьох місяців навчання члени Корпусу Миру мають служити в країні перебування щонайменше два роки (тобто зобов'язання складають щонайменше 27 місяців), після чого вони можуть запросити продовження служби. Волонтерам наполегливо рекомендується поважати місцеві звичаї, вивчати основну мову країни та жити в умовах, подібних до тих, в яких живе

більшість людей у країні перебування. Крім того, розвиток цифрових технологій зумовив створення пілотного проєкту віртуальної служби протягом 3-6 місяців для підтримки місцевих ініціатив по всьому світу без переїзду. Учасники повинні мати відповідні навички, професійний досвід та бути готовими присвячувати службі від п'яти до 15 годин щотижня. При цьому Корпус Миру пропонує додаткові заохочення для волонтерів – до, під час та після служби, серед яких: навчання та безперервне навчання; допомога на проживання та переїзд; медичне страхування; допомога у погашенні студентських кредитів; підтримка в ході працевлаштування; залучення до спільноти колишніх волонтерів Корпусу миру та ін.

У перший рік свого існування Корпус Миру налічував близько 900 волонтерів, які працювали у 16 країнах. Загалом, починаючи з 1961 року, до програм Корпусу Миру долучилися понад 240 000 осіб у 144 країнах. Наразі він працює у 60+ країнах, заснувавши більше 3 000 сервісних центрів та розбудовуючи по всьому світу міжкультурні відносини, обмінюючись знаннями, а також допомагаючи змінювати життя поколінь разом із членами громад шляхом здійснення проєктів, що мають місцевий пріоритет та спрямовані на тривалий вплив [97]. Корпус миру залишається однією з найпотужніших глобальних волонтерських програм, хоча сьогодні ставлення до неї є неоднозначним – її іноді вважають, скоріше, способом отримання додаткових вигід, ніж проявом прихильності гуманітарним цінностям; відзначається і недостатня захищеність волонтерів (а особливо волонтерок) від зазіхань з боку місцевого населення приймаючих країн і громад. І цей досвід потребує окремого вивчення. У 1992 році Корпус миру США розпочав роботу в Україні [98]. Динаміка діяльності Корпусу Миру представлена на рис. 3.2.

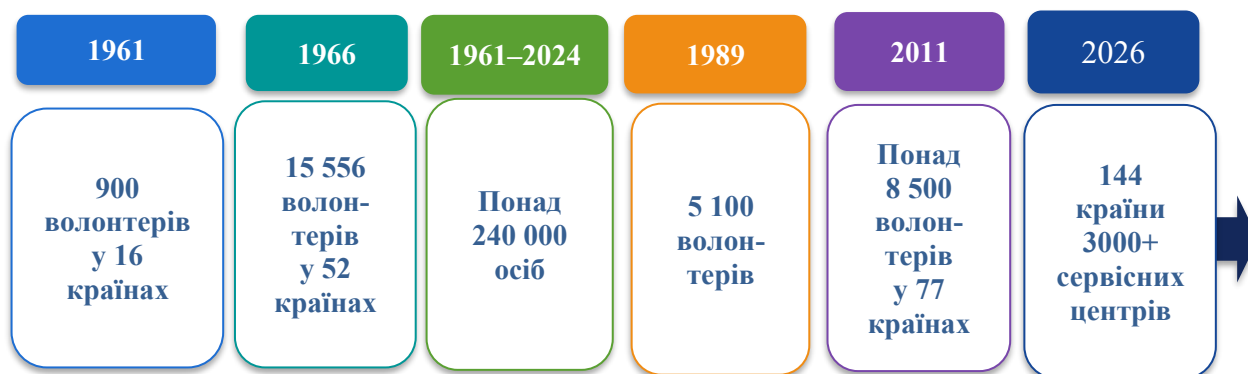

Рисунок 3.2 – Динаміка розвитку волонтерської діяльності Корпусу Миру

Джерело: розроблено за даними Корпусу миру [96; 97]

Цікавим прикладом міжнародного волонтерства є глобальна ініціатива *Saving Ukrainian Cultural Heritage Online*, яка виникла через повномасштабне вторгнення в Україну [99]. Її мета – оцифровування, архівування та збереження у відкритому доступі матеріалів українських музеїв і бібліотек, що здійснюється за глобальної волонтерської підтримки.

У Європі один з найвищих показників участі населення у волонтерській діяльності традиційно спостерігається у Великобританії. Однією з найвідоміших організацій, яка активно залучає волонтерів є *Oxfam International*. Її назва походить від Оксфордського комітету з боротьби з голодом, заснованого в 1942 році, який боровся за доставку продовольства через військово-морську блокаду союзників голодуючим жінкам і дітям в окуповану Грецію. Після війни Oxfam продовжував свою роботу, надсилаючи товари та фінансову допомогу групам, які допомагали бідним людям по всій Європі, а згодом - у країнах, які розвиваються.

Сама конфедерація *Oxfam International* була заснована в 1995 році групою незалежних неурядових організацій для продовження цього руху. Організації об'єдналися для максимізації ефективності та досягнення більшого впливу на зменшення глобальної бідності та несправедливості. Сьогодні до конфедерації *Oxfam International* входять 22 організації-члени. Oxfam працює в 77 країнах із тисячами партнерів, союзників та громад, щоб врятувати та захистити життя в надзвичайних ситуаціях, допомогти людям відновити свої засоби до існування та боротися за справжні тривалі зміни [100].

В ЄС волонтерський рух також викликає довіру та є популярним серед населення, а 2011 рік навіть було проголошено Роком волонтерства [101]. Одним із прикладів глобальної волонтерської діяльності ЄС є AIESEC (франц. *Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales*) – платформа для молоді усього світу, завдяки якій молоді люди можуть розвивати свій лідерський потенціал на основі принципів недискримінації за будь-якою ознакою. AIESEC була заснована в 1948 році в семи країнах Європи та являє собою глобальну мережу молодих лідерів віком до 30 років, які прагнуть покращити себе та громади навколо себе. Це неполітична, незалежна, некомерційна організація, якою керують студенти та нещодавні випускники університетів.

З моменту заснування AIESEC забезпечила свою присутність у понад 100 країнах та територіях, а також залучила та підтримала понад 1 000 000 молодих людей, які бажають розвинути свій потенціал і пройшли курс AIESEC. Вплив організації можна побачити через її випускників, які представляють бізнес, неурядові організації, та серед яких є і світові лідери, включаючи лауреата Нобелівської премії миру Мартті Ахтісаарі. Сьогодні Організація охоплює 126 країн та територій, і кожен аспект діяльності AIESEC керується студентами та нещодавніми випускниками, являючи собою приклад діяльності «молодих людей для молодих людей».

Розвиток волонтерського руху в окремих країнах ЄС (Франція, Німеччина, Чехія, Угорщина, Польща, Латвія, Люксембург, Італія, Португалія та ін.) також становить важливу основу для вивчення та адаптації в Україні та потребує самостійного дослідження (окремі приклади представлені на рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Приклади регулювання волонтерської діяльності у країнах Європи

Джерело: розроблено за матеріалами [8, 102, 103]

Загалом, розмаїття підходів до врегулювання волонтерської діяльності в ЄС має стати підґрунтям для визначення рішень, найбільш релевантних для України з урахуванням культурного, соціального та історичного контексту. При цьому слід окремо звернути увагу на бурхливий розвиток програм, цифрових платформ та інших волонтерських онлайн-ініціатив, що реалізуються у цифровому просторі, значно розширюючи можливості координації, обміну досвідом, пошуку доречних рішень і партнерів, міжкультурної взаємодії і дослідницьких проєктів тощо. Наразі їх кількість та напрями є настільки об'ємними, що потребують окремого вивчення, у т. ч. з точки зору як запозичення їх в Україні, так і запровадження й інтеграції українського досвіду в діяльність волонтерської спільноти інших країн і регіонів. Також слід брати до уваги особливий зміст, набутий в Україні поняттям

«волонтерська діяльність» у зв'язку із воєнними діями, спрямованими на відсіч зовнішній агресії, якого немає в країнах Європи та у США.

Аналіз викладеного вище іноземного досвіду та актуальних вітчизняних досліджень стосовно перспектив розвитку волонтерства дозволяє виділити такі стратегічні напрями розвитку волонтерського руху в Україні:

1. Інституціоналізація волонтерської діяльності. Цей напрям охоплює посилення правового статусу волонтерів і волонтерських організацій; спрощення звітності та податкових умов для волонтерів і донорів; розвиток державно-громадських партнерств для підтримки волонтерських ініціатив; формування стійкої національної системи волонтерська, чіткий розподіл між державою, громадськими організаціями та бізнесом, розвиток волонтерських мереж на національному та місцевому рівнях.

2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення, що передбачає внесення змін та доповнень до Закону України «Про волонтерську діяльність»; правове закріплення нових форм волонтерства; запровадження належних соціальних гарантій і правового захисту волонтерів.

3. Цифровізація волонтерської діяльності – створення єдиної загальнонаціональної платформи для волонтерських ініціатив (про що вже йшлося вище), стандартизація комунікаційних процесів, використання аналітики даних для планування волонтерської допомоги, забезпечення належного захисту персональних даних волонтерів.

4. Професіоналізація та освіта волонтерів – впровадження системи навчання, сертифікації та підвищення кваліфікації, розвиток волонтерського менеджменту та інтеграція в систему освіти, зокрема в межах спеціалізації менеджменту в соціальній сфері та менеджменту соціальних проєктів.

5. Забезпечення фінансової стійкості, що передбачає запровадження та (або) розширення державних та місцевих програм підтримки волонтерського руху, диверсифікацію джерел фінансування волонтерських організацій або ініціатив, розвиток соціального підприємництва при волонтерських організаціях.

6. Партнерство та міжнародна співпраця, у тому числі, інтегрування та налагодження співпраці із міжнародними волонтерськими мережами, обмін досвідом з країнами ЄС, участь у міжнародних програмах відновлення.

7. Волонтерство у відновленні та розвитку громад, що передбачає залучення волонтерів до післявоєнної відбудови країни, розвиток місцевих ініціатив, підтримка згуртованості та стійкості громад.

Таким чином, стратегічний розвиток національної системи волонтерського руху в Україні має базуватися на інституційній спроможності, правовій визначеності, фінансовій стійкості, цифровізації та людському потенціалі. Реалізація цих напрямів сприятиме сталому розвитку держави та зміцненню громадянського суспільства.

За сферами та напрямками діяльності сучасні дослідники волонтерського руху в Україні, зокрема, В. Біленька [82] та О. Захаров [104], виділяють такі ключові перспективи розвитку волонтерської діяльності в Україні, як (1) післявоєнне відновлення країни, адже волонтери відіграватимуть важливу роль у відбудові зруйнованих міст, селищ та сіл, наданні допомоги ветеранам, переселенцям та постраждалим громадянам; впровадженні реабілітаційних програм для військових та цивільних; (2) технологічний розвиток, який передбачає використання цифрових платформ для координації; створення онлайн-реєстрів споживачів допомоги, використання штучного інтелекту для ефективного розподілу ресурсів; (3) активне впровадження освітніх програм для волонтерів, проведення тренінгів з першої допомоги, кризового менеджменту та інших навичок, визнання волонтерського досвіду як переваги при працевлаштуванні; (4) утвердження фінансової сталості, що передбачає розвиток краудфандингових платформ (онлайн платформ, на яких розміщуються ідеї та ініціативи, для яких відбувається збір коштів серед користувачів, широкої аудиторії), грантових програм, посилення міжнародної підтримки через донорські організації та фонди; запровадження державних субсидій для волонтерських проєктів; (5) розширення міжнародної співпраці, у тому числі, обмін досвідом з міжнародними волонтерами,

розвиток спільних ініціатив з волонтерами з ЄС та інших країн, доєднання українських волонтерів до міжнародних гуманітарних місій.

З огляду на все вищенаведене можна сформулювати короткострокові, середньострокові та довгострокові перспективи розвитку волонтерського руху в Україні: короткострокові (протягом 1-2 років) охоплюють необхідні законодавчі зміни, розширення цифрових інструментів, посилення координації волонтерської допомоги; середньострокові (3-5 років) передбачають формування сталої національної системи волонтерського руху, підвищення професійності волонтерів, зміцнення партнерства з державними органами та місцевими органами самоврядування; довгострокові (5-10 років) спрямовані на інтеграцію волонтерської діяльності в політику держави, формування культури активного громадянства, визнання та волонтерського руху як стратегічного ресурсу країни.

Таким чином, незважаючи на численні виклики, волонтерський рух в Україні демонструє значний потенціал розвитку, високий рівень суспільної активності та згуртованості українців; зростання престижу волонтерської діяльності серед молоді. Він спрямований на широкий спектр проблем, які потребують вирішення – війна, бідність, велика кількість людей, які внаслідок бойових дій набули інвалідність або функціональні обмеження, екологічні проблеми, виклики у сфері зайнятості, дотримання прав людини тощо. Громадські ініціативи, неурядові організації та благодійні фонди стають все більш важливими на ринку соціальних послуг. Поступово зростає підтримка з боку держави та бізнесу, різноманітні міжнародні організації та приватний сектор все більше інвестують в соціальні проєкти. Поява онлайн-волонтерства та платформ для залучення волонтерів виявляє нові можливості для діяльності в глобальному контексті.

У цілому, аналіз основних напрямів та перспектив розвитку національного волонтерського руху дозволяє стверджувати, що волонтерська діяльність стає все важливішим фактором у вирішенні соціальних, гуманітарних, екологічних проблем, а також у продовженні супротиву агресивній війні проти України та подальшій повоєнній відбудові.

3.2 Пропозиції щодо вдосконалення державної політики у сфері волонтерської діяльності

Відчутна активізація волонтерського руху, що характеризує сучасний стан його розвитку, зумовлена низкою факторів, серед яких одним з вирішальних є російська агресія проти України. Слід враховувати, що практики сучасної волонтерська діяльність в Україні є дещо нетиповими для світової спільноти, оскільки стосуються не лише допомоги конкретним особам і структурам, а й пов'язані із військовою та оборонною сферою [20]. Варто також тримати в фокусі уваги і наступну низку особливостей: (1) вагома частка волонтерської діяльності не є формалізованою; (2) внаслідок обмеженості ресурсів держави (людських, адміністративних, фінансових, часових тощо) волонтерські ініціативи нерідко мають «вимушений» характер, хоча, звісно, реалізуються виключно на добровільній основі; (3) волонтерські структури характеризуються значною ініціативністю та незалежністю; (4) високий професійний рівень волонтерів та їх спільнот; (5) самі волонтери нерідко походять не зі структур громадянського суспільства, а з різних галузей професійної діяльності (ІТ-технологій, підприємництва тощо) [20].

Саме держава має вагому роль у формуванні сприятливих умов для розвитку волонтерства в Україні, забезпечуючи *правову* (через прийняття законів та підзаконних нормативно-правових актів, забезпечення гарантій захисту прав та безпеки волонтерів), *організаційну* (через розроблення стратегій і концепцій розвитку волонтерської діяльності, координацію й інтеграцію волонтерів у державні й місцеві соціальні програми, сприяння співпраці між органами влади, громадським сектором, бізнесами та міжнародними партнерами), *інституційну* (через формування та підтримку профільних органів державної влади, що опікуються питаннями волонтерської діяльності, ведення обліку волонтерських організацій та реєстру волонтерів, координаційні центри волонтерської діяльності), *фінансову* (за допомогою грантів, субсидій, податкових пільг для волонтерських та

благодійних організацій, надання приміщень, техніки, транспорту); *соціальну* (завдяки страхуванню життя і здоров'я волонтерів, визнанню волонтерського стажу та досвіду) підтримку волонтерської діяльності.

Вітчизняні дослідники питань волонтерського руху в Україні, зокрема П. Горінов та Р. Драпушко [30], наголошують на тому, що для подальшого ефективного розвитку волонтерського руху в Україні потрібні законодавчі зміни (спрощення податкової звітності, митного законодавства для розмитнення гуманітарної допомоги тощо), прозора взаємодія волонтерів із державними структурами; фінансова підтримка (розширення грантових програм, державне та міжнародне фінансування); цифровізація (розвиток платформ для ефективної координації волонтерської діяльності, впровадження чат-ботів для інформаційного спілкування тощо). Використання цифрових технологій для управління проектами дає змогу працювати з волонтерами на глобальному рівні, що підвищує ефективність і розширює можливості для координації волонтерських проєктів. О. Живага наголошує на необхідності впровадження «міжсекторального підходу», який забезпечить ефективне співробітництво в суспільних інтересах [105, с. 283].

Як вже зазначалось при аналізі нормативно-правових засад волонтерської діяльності в Україні, участь держави проявляється у розроблені та подальшому виконанні стратегій і концепцій розвитку волонтерського руху в Україні. Так, Концепція Державної цільової програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року спрямована на визначення пріоритетів, завдань та очікуваних результатів державної політики у цій сфері з урахуванням проблемних аспектів здійснення волонтерської діяльності [39]. Серед іншого, йдеться про необхідність підвищення рівня спроможності інституцій, які залучають волонтерів; оптимізації інструментів координації; вдосконалення діяльності органів державної влади та ОМС в частині розбудови сталого партнерства з волонтерським рухом; забезпечення всією можливою мірою безпеки для життя та здоров'я, а також соціального захисту волонтерів.

У лютому 2026 р. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності розмістило на своєму офіційному сайті для громадського обговорення проєкт

Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року [106]. 30 квітня 2026 року Уряд ухвалив Державну програму з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року [107]. Цільова програма спрямована на формування ефективної національної політики у сфері волонтерської діяльності та системне залучення громадян до її реалізації за прикладом країн ЄС.

Програма пропонує три варіанти досягнення поставленої мети. Перший варіант виходить із концепції невтручання держави у сферу волонтерства, що дає змогу самостійного розвитку як індивідуальним волонтерам, так й інституціям, що залучають волонтерів до своєї діяльності. Втім, такий варіант не сприяє залученню волонтерів на системній основі та позбавляє цю важливу сферу державної підтримки. Другий варіант орієнтований на врегулювання питань розвитку та підтримки волонтерської діяльності на рівні територіальних громадах, у тому числі, через розробку, ухвалення та впровадження відповідних регіональних і місцевих програм. Такий варіант не дозволяє спрямувати цілісний розвиток волонтерства в масштабах країни та тільки підсилює його фрагментарність. Нарешті, третій варіант, який вбачається оптимальним, спрямований на впровадження комплексних заходів правового, фінансового та організаційного характеру, що стимулюють розвиток волонтерської діяльності через виконання означеної Програми [106].

Саме з урахуванням окресленого оптимального підходу та детального аналізу наявних проблем у волонтерській царині в Україні [19; 27; 82; 83; 85], доцільними видаються наступні заходи для їх подолання та пропозиції щодо вдосконалення державної політики у відповідній сфері. Загальні напрями наведені на табл. 3.1, а їх зміст розкритий нижче.

Таблиця 3.1 – Напрями вдосконалення державної політики щодо волонтерства в Україні

Можливі напрями вдосконалення державної політики стосовно регулювання волонтерської діяльності в Україні		
№	Напрямок	Заходи
1	Удосконалення нормативно-правової бази	• урахування особливостей воєнного волонтерства, міжнародної волонтерської допомоги та онлайн- волонтерства • вдосконалення нормативного визначення статусу волонтерів, включно з питаннями їхньої безпеки та офіційної реєстрації
2	Запровадження соціальних гарантій для волонтерів	• державне страхування життя та здоров'я • надання волонтерам кваліфікованої психологічної підтримки • запровадження програм психологічної підготовки волонтерів
3	Спрощення фінансових та податкових процедур	• забезпечення часткового фінансування волонтерських організацій з державного та місцевих бюджетів та міжнародних фондів • створення сприятливих умов для залучення коштів з приватного (бізнес) сектору • спрощення бухгалтерської та фінансової звітності для малих волонтерських організацій • більш докладне врегулювання особливостей оподаткування волонтерської діяльності та благодійної допомоги • введення податкових стимулів для соціально відповідального бізнесу, що підтримує волонтерство
4	Розвиток системи освіти та спеціалізованої підготовки волонтерів	• запровадження програм навчання з психологічної підтримки, кризового реагування, цифрової грамотності, надання першої медичної допомоги
5	Розвиток партнерства з корпоративним сектором	
6	Посилення координації між державними органами, громадськими організаціями та волонтерськими рухами	
7	Підтримка розвитку волонтерської діяльності на місцевому рівні	
8	Розвиток інформаційної інфраструктури волонтерської діяльності	
9	Подолання недостатньої професійності управління волонтерськими проєктами	
10	Підвищення рівня суспільного визнання волонтерів і популяризація ідеї волонтерства	

Джерело: розроблено за матеріалами, використаними в дослідженні [19; 27; 82; 83; 85]

1. Удосконалення нормативно-правової бази, що в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, зокрема: внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» з урахуванням воєнного волонтерства, міжнародної волонтерської допомоги та онлайн волонтерства та вдосконалення визначення статусу волонтера, включно з питаннями їхньої безпеки.

2. Запровадження соціальних гарантій для волонтерів, що передбачає державне страхування життя та здоров'я волонтерів, які працюють у зоні ризику, здійснюючи, зокрема, доставку гуманітарної допомоги на прифронтові території, евакуацію мешканців; надання волонтерам кваліфікованої психологічної підтримки з метою запобігання фізичному та психологічному вигоранню; запровадження програм психологічної підготовки волонтерів.

3. Спрощення фінансових та податкових процедур, що охоплює, передовсім, забезпечення часткового фінансування волонтерських організацій з державного бюджету та міжнародних фондів задля покращення недостатньої матеріально-технічної бази та подолання фінансової нестабільності громадських організацій; створення належних передумов для залучення коштів з приватного (комерційного) сектору; спрощення бухгалтерської та фінансової звітності для малих волонтерських організацій; більш докладного врегулювання особливостей оподаткування волонтерської діяльності та благодійної допомоги з урахуванням принципу правової визначеності; введення податкових стимулів для соціально відповідального бізнесу, який забезпечує підтримку волонтерських проєктів.

4. Розвиток системи освіти та підготовки волонтерів, що вимагає запровадження програм навчання із психологічної підтримки, кризового реагування, цифрової грамотності, надання першої медичної допомоги. Доцільним видається інтеграція питань волонтерства у навчальні програми закладів освіти, а також розробка та реалізація навчальних курсів із волонтерської діяльності для різних категорій населення, підвищення медіа-грамотності серед волонтерів, створення постійно оновлюваних тематичних онлайн ресурсів та платформ.

5. Посилення координації між державними органами, громадськими організаціями та волонтерськими рухами з метою налагодження більш ефективної

взаємодії. На виконання цієї пропозиції доцільним вбачається створення національного координаційного органу з питань волонтерської діяльності та координаційних центрів на рівні громад, які спрямовуватимуть волонтерські ініціативи, та сприятимуть об'єднанню зусиль та ресурсів для вирішення соціальних проблем. Це сприятиме покращенню та веденню регулярного діалогу між органами влади та волонтерським сектором.

6. Підтримка розвитку волонтерської діяльності на місцевому рівні, зокрема, розвиток центрів волонтерства у громадах, фінансування волонтерських ініціатив через бюджети громад, залучення волонтерів до процесів прийняття рішень. Також на місцевому рівні необхідно забезпечити надання методологічної та консультаційної допомоги волонтерським організаціям для підвищення ступеню інституційного розвитку громадських організацій та установ, які залучають волонтерів до своєї діяльності. При чому відповідні методичні рекомендації мають бути розроблені на загальнонаціональному рівні.

7. Розвиток інформаційної інфраструктури волонтерської діяльності, в межах якого доцільно розглянути ідею створення єдиної державної цифрової платформи координації волонтерської діяльності. Лідери волонтерського руху також наголошують на необхідності забезпечити стандартизацію інформації про потреби та допомогу, захист персональних даних та кібернетичну безпеку волонтерських систем, а також розвиток каналів комунікації та особистого інформування про можливості отримання допомоги для вразливих груп населення.

8. Розвиток партнерства з корпоративним сектором, адже, незважаючи на те, що компанії все більше інтегрують волонтерські програми у свої стратегії соціальної відповідальності, поширення партнерства між бізнесом та волонтерськими й благодійними організаціями потребує подальшої державної підтримки й стимулювання. З цією метою доцільно запровадити заходи, спрямовані на розвиток культури діалогу та партнерства, підтримку корпоративного волонтерства, розвиток можливості залучення фінансування для волонтерських проєктів через фандрейзинг або гранти від бізнес-корпорацій.

9. Подолання недостатньої професійності управлінських кадрів, що потребує впровадження навчальних програм та тренінгів для менеджерів та координаторів проєктів та забезпечення можливостей для розвитку волонтерів. Зокрема, для вдосконалення професійності та практичної орієнтованості менеджерів та координаторів волонтерських проєктів необхідно сприяти підвищенню кваліфікації через стажування та волонтерську діяльність. Важливими є також активна участь в професійних спільнотах, співпраця з іншими координаторами для обміну досвідом та створення мережі контактів; набуття додаткових навичок в управлінні проєктами, проходження сертифікаційних програм; використання спеціалізованих інструментів для планування та моніторингу проєктів. Також підвищенню якості управління волонтерськими проєктами сприятиме розвиток комунікаційних навичок, володіння цифровими інструментами, у тому числі знання інструментів для онлайн-менеджменту волонтерських проєктів (зокрема, платформ для організації зборів, комунікаційних каналів), розвиток навичок цифрового маркетингу для популяризації проєктів і залучення нових волонтерів, покращення навичок лідерства та роботи в команді (передовсім, розвиток здатності працювати з людьми з різними мотиваціями та характеристиками, тренування в управлінні конфліктами, ефективне делегування завдань і обов'язків серед волонтерів).

10. Підвищення рівня суспільного визнання волонтерів і популяризація ідеї волонтерства, що потребує проведення активних рекламних компаній в ЗМІ, соціальних мережах та навчальних закладах; запровадження спеціальних державних нагород та відзнак; визнання волонтерського досвіду при працевлаштування та навчанні.

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що системне комплексне вдосконалення державної політики у сфері волонтерської діяльності позитивно вплине на розвиток громадянського суспільства, зміцнить активну громадянську позицію та залученість до вирішення суспільних проблем, зменшить правові й фінансові ризики та збільшить довіру до волонтерського руху в цілому. Подальший розвиток волонтерства дозволить покращити якість надання соціальних послуг та

охоплення ними уразливих категорій населення, підвищити ефективність реалізації державної політики у різних галузях, включно з питаннями безпеки населення, охорони здоров'я, освіти, культури, збереження національної спадщини і довкілля, правозахисту та підтримки постраждалих від війни, а також оптимізувати використання обмежених бюджетних ресурсів в умовах воєнного стану та повоєнної реконструкції.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження встановлено, що волонтерська діяльність в Україні є значущим елементом розвитку громадянського суспільства та ефективним інструментом реагування на соціальні, гуманітарні й безпекові виклики. В умовах сучасної України волонтери стали символом національної єдності та людяності.

Доведено, що розвиток волонтерської діяльності в Україні мав етапний характер, і перший потужний сплеск волонтерського руху відбувся у 2014 році у зв'язку з подіями Революції Гідності, захопленням Криму, початком збройного протистояння на сході України. Другий етап активного розвитку волонтерської діяльності розпочався внаслідок повномасштабної російської агресії проти України у 2022 році. Волонтерська діяльність в Україні доповнює функції державних органів у найбільш критичних сферах життєдіяльності суспільства, адресує потреби найбільш уразливих груп в умовах децентралізації і є проявом певної зрілості громадянського суспільства. За різними даними, на сьогодні в Україні до волонтерської діяльності у той чи інший спосіб дотичні від 60% до 80% населення. Аналіз кількісних та якісних показників діяльності провідних волонтерських організацій підтверджує їхню значну роль у подолання наслідків війни та соціальних криз.

Основними мотивами, що спонукають волонтерів до доброчинництва, є, в першу чергу, сильна національна ідентичність, почуття власної суспільної відповідальності. До них додаються небайдужість до долі людей навколо, бажання набути новий досвід у роботі з людьми, готовність до втілення суспільно значущих проєктів для вирішення критичних проблем на національному та місцевому рівнях у стислі терміни. Волонтерство дозволяє проявити активну особисту громадянську позицію та укріплює зв'язок між спільнотами, державою та громадськими інститутами.

На підставі докладного аналізу основних нормативно-правових документів, які регулюють громадську, благодійну й волонтерську діяльність в Україні,

продемонстровано, що волонтерство в Україні має досить розвинуте правове підґрунтя (Закон України «Про волонтерську діяльність», Закон України «Про громадські об'єднання», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» тощо). Законодавство забезпечує підтримку активних громадян та волонтерів, регулює їхні права, обов'язки та взаємодію з державними органами. Встановлено, що незважаючи на наявність Закону України «Про волонтерську діяльність», законодавче забезпечення потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних форм волонтерства, кризової та міжнародної волонтерської діяльності, а також необхідності посилення соціально-правового захисту волонтерів. Також потребує вдосконалення діяльність Нацсоцслужби України, яка реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності.

На підставі порівняльного дослідження досвіду провідних громадських організацій та проєктів, що працюють у сфері волонтерської діяльності в Україні, охарактеризовано особливості взаємозв'язку волонтерського руху з діяльністю громадських організацій, які взаємодоповнюють одне одного: громадські організації надають волонтерам можливість реалізувати ініціативи, тоді як волонтери допомагають громадським організаціям втілювати соціальні проєкти. Основні аспекти взаємозв'язку охоплюють організаційну підтримку, залучення волонтерів, спільну діяльність у соціальних та гуманітарних сферах, залучення громадськими організаціями фінансової підтримки від донорів, бізнесу, держави, що дозволяє підтримувати волонтерський рух.

Громадських організації є потужними двигунами розвитку волонтерського руху в Україні. Вони сприяють популяризації і формуванню культури волонтерського руху, забезпечують організаційну структуру, підтримують волонтерів, організовують волонтерську діяльність та створюють умови для розвитку волонтерів, впливають на розвиток законодавства та політики держави з метою розвитку волонтерського руху. Завдяки їхній діяльності волонтерство стає не тільки частиною особистої ініціативи, але й важливим елементом соціальної політики, що сприяє вирішенню важливих суспільних проблем. У цілому,

громадські організації спільно з волонтерами формують активне громадянське суспільство та сприяють позитивним змінам у країні.

У роботі виявлено ключові проблеми розвитку волонтерської діяльності, серед яких – нормативно-правові, фінансово-економічні, соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні. Зокрема, на сучасному етапі серед важливих проблем актуалізувались такі: нестача фінансування та матеріально-технічного забезпечення волонтерських організацій; низький рівень обізнаності населення про можливості волонтерської діяльності; недостатній професіоналізм управління соціальними проєктами. Численні виклики та проблеми (фінансові труднощі, професійне вигорання волонтерів, бюрократичні перешкоди, інформаційна небезпека, шахрайство під виглядом благодійних зборів та окремі інші) знижують ефективність волонтерських ініціатив та ускладнюють координацію дій між всіма залученими сторонами. Вирішення цих проблем потребує комплексного міжсекторального підходу до співробітництва різних секторів суспільства задля досягнення спільних цілей. Отже, для подальшого сталого розвитку волонтерського руху необхідна підтримка як на державному та місцевому рівнях, так і з боку громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано необхідність осучаснення законодавства та його гармонізації із європейськими стандартами; покращення координації між державними органами та волонтерськими організаціями; підвищення професіоналізму лідерів волонтерських програм і волонтерів; подальшого розвитку цифрової інфраструктури волонтерського руху; посилення соціальних гарантій і створення інституційних умов (зокрема, в організаційно- фінансовій сфері) для сталості волонтерських ініціатив.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що перспективи розвитку волонтерського руху в Україні є позитивними, адже завдяки зусиллям держави, громадських організацій, бізнесу та, передовсім, самих волонтерів закладено потужний потенціал для формування стійкого та ефективного волонтерського руху, спроможного робити значний внесок у розвиток українського суспільства. Серед основних перспектив волонтерського руху – подальша

інституціоналізація волонтерської діяльності, післявоєнне відновлення й відбудова, технологічний розвиток, освіта та підвищення професіоналізму, посилення фінансової сталості, розширення міжнародної співпраці в контексті євроінтеграційних процесів. Подальший розвиток національної системи волонтерського руху в Україні має ґрунтуватися на принципах партнерства, правової визначеності, інституційної спроможності та підтримки людського потенціалу, що сприятиме підвищенню ефективності волонтерської діяльності, зміцненню громадянського суспільства та сталому розвитку України в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Круцюк О. В. Індивідуально-психологічні та мотиваційні особливості особистості як чинники діяльності волонтера: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 Загальна психологія, історія психології. Київ, КНУ ім. Тараса Шевченка, 2019. 230 с.
2. Коваль Г. В. Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту: дис. докт. філософії : 053 Психологія. Запоріжжя, ЗНУ, 2024. 268 с.
3. Басаман К. О. Волонтерська діяльність в умовах збройного конфлікту на Донбасі: магістерська дис. : 054 Соціологія. Київ, НТУ «Київський політехнічний інститут», 2019. 86 с.
4. Школа волонтерів: Навчальний посібник / За заг. ред. Г. С. Скитьової; авт. кол.: Брик Я.А., Говорун Н. В., Дементьєв В.В., Лащук О.М., Мельник О.В., Потій О.В., Скитьова Г.С., Тищенко М.П. К., 2016. 166 с. URL: <https://caritas-spes.org/uploads/admin/files/doc6.pdf>
5. Крапівіна Г.О. Світовий волонтерський рух: стан і статус. *Вісник економічної науки України*. 2012. № 1. С. 73-76. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/6bd82f15-d731-4b02-9562-4d72e39ed201/content>
6. Call to Action for the Future of Volunteering. Volunteer Leadership Organizations in over 100 countries. URL: <https://www.iave.org> (Accessed: 25.02.2026).
7. The Secretary-General – Message on the International Volunteer Day for Economic and Social Development. 05.12.2018. URL: <https://minujsth.unmissions.org/en/news/le-secretaire-general-message-loccasion-de-la-journee-internationale-des-volontaires> (Accessed: 25.02.2026).
8. Горєлов Д.М., Корнієвський О.А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 36 с. URL: <https://niss.gv.ua/sites/default/files/2015-02/volonter-697e4.pdf>

9. UN Volunteers. Volunteers count. Their work deserves to be counted. 02.11.2017.
URL: <https://www.unv.org/swvr/volunteers-count-their-work-deserves-be-counted> (Accessed: 25.02.2026).
10. Путівник з волонтерства в Україні: законодавство, менеджмент, найкращі практики. К., 2023. 87 с. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Putivnyk-z-volonterstva-v-Ukrayini-1.pdf>
11. Жуленьова О. Стан і перспективи волонтерства в Україні: дані опитування 2025 року. Інститут соціології НАН України. URL: https://isnasu.org.ua/analytics/013_Zhuleniova_O_-_Stan_i_perspektyvy_volonterstva.php (дата звернення: 26.01.2026).
12. UN Volunteers. United Nations Secretary-General's statement on IVD 2024. 05.12.2024. URL: <https://www.unv.org/Success-stories/united-nations-secretary-generals-statement-ivd-2024> (Accessed: 23.03.2026).
13. Recommendations on support for volunteering. Resolution adopted by the General Assembly (A/RES/56/38). Fifty-sixth session. Agenda item 108. 10.01.2002. URL: https://disasterlaw.ifrc.org/sites/default/files/media/disaster_law/2020-08/GA%20Resolution.pdf
14. Потапенко В., Двігун А. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. 9 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-11/volonterstvo_01112022.pdf
15. Volunteering Charter. European Charter on the Rights and Responsibilities of Volunteers. European Youth Forum. 2012. 15 с. URL: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf
16. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / за ред. Лях Т.; авт. кол.: Бондаренко З., Журавель Т., Лях Т. та ін.. К.: Версо-04, 2012. 288 с.
17. Волонтерство. URL: <https://redcross.org.ua/volunteer/> (дата звернення: 26.01.2026).

18. Буряк-Габрись І. Волонтерство здобувачів освіти професійно-технічних навчальних закладів в умовах воєнного стану (з досвіду роботи). *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. С. 162-169.
19. Шандар А. М., Дорошенко О. О. Волонтерський рух в Україні: динаміка розвитку та роль у контексті забезпечення соціальних послуг. *Бізнес-Інформ. Економіка. Економіка праці та соціальна політика*. 2025. № 3. С. 216-222.
20. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум*. 2016. № 2 (57) С. 25–40. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/25-40_no-2_vol-57_2016_UKR.pdf
21. Драпушко Р. Формування філософії волонтерського руху як теоретичної основи особливого розуміння свободи. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2023. № 1 (1). С. 40–56.
22. Ванюшина О.Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. № 1 (44). С. 275–281.
23. Беспалова К.О. Мотиваційні аспекти волонтерства: досвід західних країн. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2012. № 3 (15). С. 67–71. URL: <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/33841/30406>
24. Вайнола, Р. Х., Капська, А. Й., Комарова, Н. М. та ін. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. Київ: Академпрес, 1999. 165 с.
25. Кривенко Ю. Волонтерська діяльність: поняття та ознаки. *Часопис цивілістики*. Випуск 18. С. 41–44.
26. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 30.04.2026)
27. Путівник по законодавству про волонтерську діяльність. Дослідницька служба Верховної Ради України. Київ: 2025. 24 с. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33918.pdf>

28. Липитчук О.В. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. 3rd International Scientific and Practical Conference «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development». Geneva, Switzerland. July 26-28, 2022. *Scientific Collection «InterConf»*. № 118. С. 180–188. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/1030/1056>
29. Кравцова Є. О. Система принципів волонтерської діяльності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С.49–53. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/854/794>
30. Горінов П. Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6ffa9140-8d39-4251-96e5-35e050b697f2/content>
31. [Be My Eyes](https://www.bemyeyes.com/). Accessibility Technology for blind & low vision people. URL: <https://www.bemyeyes.com/> (Accessed: 25.01.2026)
32. Лопушняк Г., Шандар А. Теорія соціальних ризиків і соціального захисту: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2025. 309 с.
33. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: <https://npm.ombudsman.gov.ua/wp-content/uploads/2026/02/zagalna-deklaracziya-prav-lyudyny.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).
34. Universal Declaration on Volunteering. Adopted on January 2001. The International Year of Volunteers. URL: <https://www.iave.org/what-we-do/advocacy/universal-declaration/> (Accessed: 25.01.2026).
35. ECOSOC Report E/4790. 14.04.1970. URL: <https://www.unv.org/sites/default/files/CESI%20Features%20ESA-22.pdf> (Accessed: 24.03.2026).
36. The Global Volunteering Standard: A Global Framework of Good Practice for Volunteering in Development. UN Volunteers. URL: <https://knowledge.unv.org/guest-post/the-global-volunteering-standard-a-global->

- [framework-of-good-practice-for-volunteering-in-development](#) (Accessed: 23.03.2026).
37. Drafting and Implementing Volunteerism Laws and Policies. A Guidance Note. UNV. 2011. 24 p. URL: https://www.icnl.org/wp-content/uploads/cfr_vollawpol.pdf (Accessed: 23.03.2026).
 38. Laws and Policies Affecting Volunteerism since 2001. UN Volunteers. 102 p. URL: <https://www.icnl.org/wp-content/uploads/VolunteerismLaws2001.pdf> (Accessed: 24.03.2026).
 39. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 715-р від 15 липня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/715-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.01.2026).
 40. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
 41. Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України № 1895 від 10 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1895-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
 42. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
 43. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
 44. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 26.01.2026).

45. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 26.01.2026)
46. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 26.01.2026)
47. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 26.01.2026)
48. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
49. Лопушняк Г. С. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 372 с.
50. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 №3551–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
51. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14/sp:dark?lang=uk#top> (дата звернення: 26.01.2026).
52. Панченко А. О. Волонтерська діяльність як одна з форм благодійної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2024. Випуск 84: частина 2. С. 113–117.
53. Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 783. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
54. Волонтерство. Офіційний сайт Національної соціальної сервісної служби України. URL: <https://nssu.gov.ua/volonterstvo> (дата звернення: 26.01.2026).
55. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня

- 2021 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
56. Програма сприяння розвитку волонтерства територіальної громади на 2023-2027. Проект Ради Європи «Зміцнення громадської участі демократичному процесі прийняття рішень в Україні». 2022. URL: <https://rm.coe.int/municipal-programme-on-promotion-of-volunteer-activities/1680a84b7b>
 57. Про затвердження «Програми сприяння розвитку волонтерства на території Хмельницької міської територіальної громади на 2023-2027 роки». Хмельницька міська рада. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/prozatverdzhennya-programy-spryyannya-rozvytku-volonterstva-na-terytoriyi-hmelnyskoyi-0> (дата звернення: 26.01.2026).
 58. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія. Авт. кол. : В.І. Цимбалюк, В.І. Гришко, І.В. Міщук та ін. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2019. 158 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/4503/1/2019-Монографія%20Громад-вар2%20%282%29.pdf>
 59. Секторізація сучасного громадянського суспільства. URL: http://ni.biz.ua/2/2_7/2_79004_sektorizatsiya-sovremennogo-grazhdanskogo-obshchestva.html (дата звернення: 26.01.2026).
 60. Кривоконь Н.І. Волонтерська діяльність як чинник розвитку життєстійкості українців. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Випуск 30. С. 326-336. URL: <https://problemps.kpnu.edu.ua/article/view/158084/157466>
 61. Волонтерство: poradnik dla organizatora volonter'skogo ruhu v Ukraini / уклад.: Т.Л. Лях; авт. кол.: Безпалько О.В., Заверико Н.В., Зверєва І.Д. К.: Волонтер, 2001. 242 с.
 62. Бирик Д. Волонтерство молоді у системі цінностей сучасної особистості. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2023 рік. Івано-Франківськ: НАІР, 2024. Випуск 12. С. 22-25.

63. Штрайхер О.А. Волонтерство та активізм як форми громадянської участі в контексті українського волонтерського руху. *Соціальні структури та соціальні відносини*. 2025. Випуск 69. Том 1. С. 28-35
64. Лях Т., Лютий В., Жуков В. Волонтерська діяльність студентів як шлях до їхньої активної участі у суспільному житті громади. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 3. С. 68–76. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.10>
65. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 7 вересня 2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
66. Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2023 р. № 160-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.01.2026).
67. Кривенко Ю. В. Благодійна та волонтерська діяльність: спільне та відмінне. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. Частина 5. С. 594-597.
68. Волонтерський рух в Україні під час проведення антитерористичної операції: історія, стан, проблеми. URL: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Volonterskyj-ruh-pid-chas-ATO.pdf>
69. Колот А. М. Соціальна безпека України: ключові ризики та загрози / Колот А. М., Лопушняк Г. С., Власенко М. П. *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Економіка : зб. наук. пр.* 2019. Випуск 14. С. 116–126.
70. Інтерфакс - Україна. 71% українців долучалися до волонтерської допомоги від початку війни: результати соціологічного опитування Фонду «Демократичні ініціативи» та Центру Разумкова. 2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1008733.html> (дата звернення: 15.02.2026).
71. World Giving Index 2023. Global trends in generosity. Charities Aid Foundation. 18 p. URL: <https://www.cafonline.org/docs/default-source/updated-pdfs-for-the-new-website/world-giving-index-2023.pdf>

72. World Giving Index 2024. Global trends in generosity. Charities Aid Foundation. 20 p. URL: https://www.cafonline.org/docs/default-source/inside-giving/wgi/wgi_2024_report.pdf
73. Державна податкова служба України. Реєстр волонтерів антитерористичної операції та /або заходів із забезпечення національної безпеки та оборони України: офіційний електронний ресурс. URL: <https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/968099.html> (дата звернення: 15.02.2026).
74. Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації : Наказ Міністерства фінансів України від 30.10.2014 № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-14#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
75. 2,9 млрд грн донатів збирають на банки щомісяця. Чи дійсно пожертв стало менше? 05.12.2025. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/donats-2025>
76. Реєстр волонтерів виріс у 1.5 рази цього річ. *OpenDataBot*. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/volunteers-2024> (дата звернення: 15.02.2026).
77. Менеджмент волонтерських програм: Посібник для підготовки менеджерів волонтерських програм : навч. посіб. / Т. Журавель та ін. ; ред.: Т. Лях, Т. Сила. Київ : ОБНОВА-КОМП., 2020. 174 с.
78. Інформація про організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, зокрема іноземців та осіб без громадянства для провадження волонтерської діяльності на території України. Офіційний сайт Національної соціальної сервісної служби України. URL: <https://nssu.gov.ua/volonterstvo/ustanovy-shcho-zaluchaiut-do-svoiei-diialnosti-volonteriv-dlia-provadzhennia-volonterskoi-diialnosti-na-terytorii-ukrainy> (дата звернення: 15.02.2026).
79. Методичні рекомендації щодо особливостей укладання договору про провадження волонтерської діяльності. Офіційний сайт Національної соціальної сервісної служби України. URL:

<https://nssu.gov.ua/news/metodychni-rekomendatsii-shchodo-osoblyvosti-ukladannia-dohovoru-pro-provazhennia-volonterskoi-diialnosti>

(дата

звернення: 15.02.2026).

80. Зразки договорів та сертифікати для волонтерів. Офіційний сайт Національної соціальної сервісної служби України. URL: <https://nssu.gov.ua/volonterstvo/zrazky-dohovoriv-pro-volontersku-diialnist> (дата звернення: 15.02.2026).
81. Деякі питання виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 604. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
82. Біленька В. Виклики та перспективи розвитку волонтерської діяльності в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Вип. 14. Дніпро: ДВНЗ «Приазов. держ. техн. ун-т», 2025. DOI: <https://doi.org/10.31498/2617-2038.14.2025.345681>
83. Вашкович В.В. Адміністративно – правове забезпечення волонтерства як складова соціальної функції держави: дис. ... канд. юрид.наук:12.00.07. Ужгород, 2019. 219 с.
84. Гапон В.О. Принципи адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності і України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 250-256.

85. Вареник Д. С. Прогалини правового регулювання волонтерської діяльності в Україні в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 303-307.
86. Сірко В.С. Волонтерство під час війни в Україні: права і гарантії. *Південноукраїнських правничий часопис*. 2023. Випуск 2. С. 124–129
87. Баран А.В., Гринчак А.А., Карпенко С.Р. та інші. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи: монографія. Київ: ЛІГА-Прес, 2020. 320 с.
88. Волонтерський рух в Україні: проблеми та потреби. Аналітичний звіт. ICAP Єднання. URL: <https://home.ednannia.ua/analytics/data-catalog/285> (дата звернення: 15.02.2026).
89. Чолій С. Волонтерство та благодійність як види просоціальної економічної активності. *Вісник Львівського університету. Серія Психологічні науки*. 2021. Випуск 9. С. 284–290. URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/9_2021/38.pdf
90. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» URL: <https://howareu.com/pro-prohramu> (дата звернення: 15.02.2026).
91. Про волонтерську діяльність в системі надання безоплатної правничої допомоги : Положення затверджено Наказом Координаційного центру з надання правничої допомоги від 12.11.2024 № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/%20v0107419-24#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
92. Експертне обговорення інформаційно-аналітичної платформи волонтерства: як може виглядати цифрова екосистема підтримки волонтерів в Україні. 11 березня 2026. URL: <https://cedem.org.ua/news/platforma-volonterstva/> (дата звернення: 15.02.2026).
93. Волонтерська Платформа: офіційний веб-сайт. URL: <https://platforma.volunteer.country> (дата звернення: 15.02.2026).
94. United Nations Volunteers over the years. 06.05.2025. URL: <https://www.unv.org/Success-stories/united-nations-volunteers-over-years> (Accessed: 24.03.2026).

95. Neil M. Maher. *Nature's New Deal: The Civilian Conservation Corps and the Roots of the American Environmental Movement*. New York: Oxford University Press, 2008. 328 p.
96. Peace Corps. An official website of the United States government. URL: <https://www.peacecorps.gov/> (Accessed: 24.03.2026).
97. Peace Corps. Facts and Figures. URL: <https://www.peacecorps.gov/what-we-do/our-mission/facts-and-figures/> (Accessed: 24.03.2026).
98. Корпус миру США в Україні. URL: <https://welfare.green/docs/tips-guides/donori-ta-finansovi-organizacii/korpus-miru-ssha-v-ukraini/> (дата звернення: 20.03.2026).
99. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. URL: <https://www.sucho.org/> (Accessed: 24.03.2026).
100. Oxfam International. URL: <https://www.oxfam.org/en/our-history> (Accessed: 24.03.2026).
101. European Year of Volunteering 2011. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/european-year-of-volunteering/index_en.htm (Accessed: 24.03.2026).
102. Мазій І.В. Пріоритетні напрями волонтерської діяльності у провідних країнах світу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 121–125. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/26.pdf
103. Freiwilliges Soziales Jahr (FSJ) oder Freiwilliges Ökologisches Jahr (FÖJ). URL: <https://www.arbeitsagentur.de/bildung/uebergangszeit/freiwilliges-soziales-jahr> (Accessed: 24.03.2026).
104. Захаров О. Волонтерство в Україні: виклики, перспективи та інноваційні рішення. *Humanitarian Media Hub*. URL: <https://hmh.news/8378/volonterstvo-v-ukrayini-vyklyky-perspektyvy-ta-innovaczijni-rishennya/> (дата звернення: 20.03.2026).
105. Живага О. Державна політика у сфері волонтерської діяльності: особливості міжсекторального підходу. *«Наукова весна» 2024 : матеріали XIV Міжнародної науково-технічної конференції аспірантів та молодих вчених*. 27-29 березня 2024 року. С. 283–284.

106. Про затвердження Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України. Проект. URL: <https://www.msp.gov.ua/legislation/draft-legal-acts/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-tsilovoyi-sotsialnoyi-prohramy-z-rozvytku-volonterskoyi-diyalnosti> (дата звернення: 20.03.2026).
107. Уряд ухвалив Державну програму з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року. 30.04.2026. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/uryad-ukhvalyv-derzhavnu-prohramu-z-rozvytku-volonterskoyi-diyalnosti-v-ukrayini-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 30.04.2026).
108. Українська волонтерська служба. Добра дія має велику силу. URL: <https://volunteer.country/> (дата звернення: 15.02.2026).
109. Паляниця. Інфо: відкрита база організацій, які надають гуманітарну допомогу. URL: <https://palyanytsya.info> (дата звернення: 15.02.2026).
110. Благодійний фонд «Повернись живим»: офіційний вебсайт. URL: <https://savelife.in.ua> (дата звернення: 15.02.2026).
111. Благодійний фонд Сергія Притули: офіційний вебсайт. . URL: <https://prytulafoundation.org> (дата звернення: 15.02.2026).
112. Пласт: офіційний вебсайт. URL: <https://plast.org.ua/> (дата звернення: 15.02.2026).
113. Фуштей О.Романишин Х. Волонтерська діяльність підлітків під час військового стану на прикладі НСОУ «Пласт». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія 2023*: Випуск 74. С. 66–71.
114. Громадська організація «Сміливі відновлювати»: офіційний вебсайт. URL: <https://brave.org.ua> (дата звернення: 15.02.2026).
115. Громадська організація «Добробат»: офіційний вебсайт. URL: <https://www.dobrobat.in.ua> (дата звернення: 15.02.2026).
116. Громадський рух «Соціальна єдність»: офіційний вебсайт. URL: <https://se.org.ua> (дата звернення: 15.02.2026).

Ключові волонтерські організації та проєкти, які впливають на розвиток сучасного волонтерського руху в Україні

Українська волонтерська служба	Всеукраїнська неприбуткова громадська організація, місія якої – розвивати культуру волонтерства та взаємодопомоги в Україні. Організація створена в 2017 році в Одесі. За даними Української волонтерської служби до діяльності у сфері гуманітарної допомоги, освіти, евакуації населення з прифронтових територій, захисту тварин підтримки вразливих верств населення долучено більше 100000 волонтерів по всій країні. Організація впроваджує та підтримує культуру волонтерської діяльності через проведення освітніх програм, тренінгів та заходів, які залучають людей до участі в різних ініціативах, підтримує волонтерів з великих і малих міст. Організації часто пропонує волонтерам можливості для навчання та розвитку, що дозволяє не тільки розвивати особисті якості, а й отримувати корисний досвід. Понад 5000 активістів пройшли навчальні програми та тренінги. Формування культури волонтерського руху і поширення ідеї допомоги безкорисливо, акцентуючи на важливості волонтерської праці для розвитку суспільства є важливою складовою діяльності громадської організації. У спільній волонтерській спільноті співпрацюють понад 700 благодійних та неприбуткових організацій. Організація координує мережу волонтерів на прифронтових і тимчасово окупованих територіях. За даними останнього звіту сума зібраних благодійних внесків на підтримку волонтерів та проєктів складає 3 339 735 грн. [108].
Волонтерська платформа	Онлайн-ресурс, створений для пошуку волонтерів і волонтерських можливостей, Українською волонтерською службою спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) за підтримки Міністерства молоді та спорту. Онлайн ресурс взаємодії волонтерів і організацій «Волонтерська платформа» започаткований у березні 2021 року. Платформа об'єднала понад 400000 волонтерів і користувачів (активних та зареєстрованих) і співпрацює з понад 500 організаціями та локальними ініціативами. На сайті розміщено понад 1150 волонтерських можливостей (оголошень про допомогу). На платформі зазначено, що волонтери витратили понад 205903 години на допомогу (дані за 2022-2023 рік) [93].

«Паляниця. Інфо»	Онлайн платформа, відкрита база організацій, ініціатив та штабів, які надають гуманітарну та волонтерську допомогу населенню в межах України на підконтрольній території. Платформа створена Українською волонтерською службою у співпраці з ІТ компанією SoftServe у перші дні повномасштабної війни, щоб спростити пошук допомоги людям, які її потребують. На порталі містяться більше 950 організацій та ініціатив, які регулярно оновлюються. Організації на платформі розподілені за 15 категоріями, що відображають різні види допомоги (житло, продукти, ліки, евакуація тощо). Інформація доступна за регіонами України, що дозволяє знаходити допомогу як у містах та і селах. На платформу є можливість дізнатися контакти та умови отримання допомоги у конкретному регіоні. На платформу можуть додаватися благодійні фонди, громадські організації та волонтерські штаби – після подання заявки організацію верифікує Українська волонтерська служба, щоб інформація була актуальною та надійною [109].
Благодійний фонд «Повернись живим»	Всеукраїнській благодійний фонд, що підтримує Сили оборони України, заснований 2014 року. Своєю місією благодійний фонд вважає збір пожертв на обладнання, техніку, навчання та матеріальну підтримку ЗСУ і характеризується високим рівнем прозорості звітності, що дає можливості фонду залучати грантову допомогу та донати. У 2024 році фонд залучив понад 4,4 млрд. пожертв, у жовтні 2025 року фонд отримав близько 11,98 млрд. грн. благодійних надходжень, включно з великими грантовими траншами – за перші три роки повномасштабної війни фонд зібрав приблизно 15 млрд. грн. Від фізичних осіб надійшло приблизно 40% пожертв, від бізнесу – 60%. За даними аналітики фонд збирає значні суми коштів і передає обладнання на фронт, включно з великою кількістю дронів, оптики, транспортних засобів тощо. Згідно даних станом на 2025 рік інструктори фонду підготували понад 9000 військовослужбовців Сил оборони України. Фонд «Повернись живим» є одним із провідних благодійних фондів України, який залучає мільярди гривень на потреби оборони; забезпечує матеріально-технічну підтримку ЗСУ, проводить підготовку тисяч військовослужбовців та має чітку статистику донорства та прозору звітність. Фонд не лише збирає гроші, а й інвестує їх у сучасне обладнання та підвищення обороноздатності країни і навчання військових, що робить його внесок надзвичайно важливим [110].
Фонд Сергія Притули	Благодійна організація, що має потужну медійну підтримку і фокусується на допомозі Силам оборони України (закупівля обладнання, медицина, логістика) та цивільному населенню, яке постраждало від російського вторгнення. Фонд заснований у 2020 році. Станом на 24 лютого 2025 року загальна сума пожертв для армії, що зібрав Фонд, склала приблизно 8,4 млрд. гривень. 182 територіальні громади 20 областей України отримали гуманітарну допомогу. Обладнання та медикаменти отримали 80 медичних закладів у 12 областях

	України. Фонд переважно працює у двох напрямках: допомога армії – закупівля техніки, снаряження, дронів, систем зв'язку, медичних засобів для військових, та гуманітарна допомога – підтримка цивільного населення, медичних закладів та громад на прифронтових і деокупованих територіях. Фонд має великий рівень прозорості у звітах, завдяки чому отримував значні іноземні пожертви – 3,2 млн. дол. у 2025 році, понад 2,5 млн. дол. у 2024 році [111].
Пласт	Українська скаутська організація, яка сфокусована на патріотичному вихованні української молоді як свідомих, відповідальних громадян, активних представників місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільних цінностей [112]. Більш детально її діяльність в умовах воєнного стану розглянули О. Фуштей і Х. Романишин [113].
ГО «Сміливі відновлювати»	Благодійна громадська організація, діяльність якої спрямована на відновлення міст і сіл України, що постраждали від російської збройної агресії. Місія організацій – об'єднання волонтерів, бізнесу, міжнародних партнерів і експертів для сталого відновлення інфраструктури та житлових приміщень постраждалих внаслідок війни громадах. Основні напрями діяльності – відновлення соціальної інфраструктури (ремонт лікарень, шкіл, адміністративних будівель тощо у постраждалих від війни громадах); відновлення приватного житла для вразливих домогосподарств; залучення волонтерів зі всієї України та міжнародної спільноти для участі у будівельних проєктах. Підхід організації до відбудови базується на принципах «відбудовувати краще, ніж було», енергоефективності, екологічності та інклюзивності. Станом на 2025 рік залучено на відновлення українських громад від міжнародних організацій, бізнесів і приватних донорів понад 110 млн. грн. і відновлено 22 об'єкти соціальної інфраструктури (школи, лікарні, адміністративні будівлі). 150000 людей отримали можливість доступу до медичних та адміністративних послуг, 6700 учнів отримали умови для навчання після відновлення шкіл. Команда надає гуманітарну допомогу для відновлення осель (відновлено 15 приватних приміщень у селі Мошун Київської області) та додатково ремонтує вживані велосипеди для деокупованих громад (передано до громад більше 1300 відремонтованих велосипедів). До проєктів з відновлення залучилися більше 20000 волонтерів. «Сміливі відновлювати» – це міцна волонтерська і благодійна ініціатива, яка реально відновлює життєво необхідні об'єкти соціальної інфраструктури, працює в широкому географічному охопленні та залучає тисячі волонтерів та значні ресурси [114].
Добровільний будівельний батальйон «Добробат»	Волонтерська громадська організація, що опікується відновленням житла постраждалим внаслідок воєнної агресії та об'єктів соціальної інфраструктури на деокупованих територіях і зосереджується на первинній відбудові пошкоджених будівель. Організація заснована у 2020 році і координує добровольців (понад 40000 людей подали заявки на участь у волонтерській

	діяльності) для участі у будівельних роботах. Основні напрями діяльності: відновлення пошкодженого житла, побутових будівель та об'єктів соціальної інфраструктури; демонтаж завалів та сміття на деокупованих територіях; першочерговий ремонт дахів, вікон, дверей та укріплення стін. Організація здійснила майже 300 організованих виїздів на локація для розбору завалів та відновлення об'єктів. Організація працює за принципом швидкого відновлення, щоб люди могли повернутися до життя у своїх домівках після військових руйнувань (за перші дев'ять місяців роботи понад 1650 сімей отримали допомогу у відновленні житла). Завдяки масовому залученню волонтерів організація зробила відчутний внесок у підтримку зруйнованих громад [115].
Громадський рух «Соціальна єдність»	Організація представляє інтереси осіб з різними формами інвалідності та реалізує проєкти, спрямовані на забезпечення їм рівних прав та можливостей. Мета організації – сприяти створенню повноцінного інклюзивного простору в Україні; активізувати участь людей з інвалідністю у житті громади, забезпечити їх комфортне життя в соціумі. Організація працює над просуванням прав людей з інвалідністю, впровадженням сучасних цифрових сервісів для людей з порушеннями слуху та іншими спеціальними потребами, адаптацією державних та муніципальних установ для доступності, залученням волонтерів і партнерів для реалізації соціальних проєктів. Організація вже більше 10 років працює у напрямку створення безбар'єрного простору для людей з порушеннями слуху – успішно реалізовано 38 масштабних проєктів, більше 357000 звернень оброблено перекладачами жестової мови. З 2021 року організація розширює свою діяльність та працює для всіх людей з різними формами інвалідності. Команді вдалося запустити портал «Вільно» – платформу для підтримки спільноти людей з інвалідністю. У 2022 році організація запустила волонтерський колл-центр, який приймає звернення та координує допомогу людям з інвалідністю під час воєнного стану. Досвід та експертні рекомендації організації враховані при розробці Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні. Представники організації увійшли до складу Ради безбар'єрності у рамках реалізації національної стратегії. Філіали громадської організації функціонують майже в усіх областях країни [116].
Razom for Ukraine, Nova Ukraine, UNITED 24	Міжнародні платформи/фонди для збору донатів у діаспорі та координації великих поставок гуманітарної та благодійної допомоги від міжнародних партнерів.

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Розвиток волонтерської діяльності в Україні

Автор

Лобойченко

Науковий керівник / Експерт

Рябоконь

ІД документу

334128841

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU

підрозділ

кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ЗВІТ

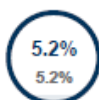
Дата звіту

6/2/2026

Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

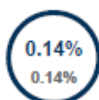
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

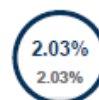
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

17470

Кількість слів

КЦ

145057

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті.

Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		3
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		204
Парафрази (SmartMarks)		41